

ცისკარი

რომი მესამე

1859

საკცემზერი: წიგნი მეცხრე.

როდება თხზულებათა:

- I. — ლექსები სსუა ჭ სსუათა თან-
მედროეთა მწერალთა.
II. — სანიზდექ. ი. ბერიძისა.
III. — სუპრობა. — ვოდვეილი. . . გარდანქეშელისა.
VI. — ღვინის დაყენება საქართ-
ველოში. ი. კ.
V. — კრიტიკა. ლავ. არდაზიანისა.
VI. — სსუა ჭ სსუა ანბავი. (ნსუ მეორე გვერდზე.)

რეილისი.

ვერესელიძის ტიპოგრაფია

24.40

ცისკარი

-51-

მ ი ს კ ა რ ი

ქ ა რ თ უ ლ ი

საღოცერატყურო უყურნაღო
გამოიცემის ი. კერესელიძის-მიერ.

რ-მი შესამე.

სეკტემბერი.

რეილისს.

კერესელიძის ციხე-გრაფიაში.

1859

Печатать позволяется. Юля 23 дня, 1859 года.
Испр. должн. Груз. Ценсора Св. Алексѣевъ.

46.

+

სევდისა ნისლია შესივნენ გარსა,
ოხვრა მხოლოდლა ხანსა მოძეგმდა;
ვითყვავილისწალკოცსაწელადამგნარსა,
აღდგენის ნუგეშს არ ვინა მცემდა.

განვძორდი ქაღალქს, მოძმულოდა ერი,
სოჟლოდ მოვსძებნე მე შეყუდროება,
გარნა მუნც სიკვდილს, ვითა შმიგრი
ვნატრიდი,-მერცყა ჭმუნვის დროება.

ამ დროს გაეღვიო გამოძიბრწყინდი,
ვით მარაუანდი მშვენიერ მზისა,
მსწრაფელ განმიფანტე გაულისა ზინდი,
თითქოს ღრუბელნი, დაბურვილ ცისა!

ჰ რა გამოვა? სვედრით დასჯილია,
მხოლოდ დასასრულის ჭმუნვით მოვევლი.
გაქა სიკვდილად ვინც არს მიხრწნილი,
მისოჲს ამაო არის ყოველი.

დიდი ხანია მე ჩემძან ზედმან
 ჭმუნვით ამავესო, მით გამიღიმა;
 დიდი ხანია მე სვედრძან ჩემძან,
 უბედობის ჯაჭვს დამაჯაჭვინა.

დიდი ხანია მე ზეცაიერძან
 მადლობან დამიწყო უღმობითი მშვერა,
 ვით უნდ ნუგეშ მცეს მე შენ იმედმან,
 კაემანს ჩემზედ გაჰქონან მღერა!...

შენცა ინატრი ჩემებრ სიკვდილსა,
 ჰსჩანს გქონებებს შენც ჩემებრ გრძნობა;
 შენცა უჩივი ჩემებრივ სვედრსა,
 ჰსჩანს გცოდნებებს ჩემებრ გალობა

ჲ, წესულმც იყვეს აწ სვედრი ჩვენი,
 რომ სურვებოდა, ენებებანა,
 ეს ორნი გუყონი: ჩემი ჲ შენი,
 ერთს საღმრთოს გრძნობითი შეერთებანა!...

ცუვილია ნაცვრა ჲ ეს სურვილი,
 საწყალოპელსა შეკლარს ვერ აღჰედგენს,
 ვიდრე მოჰადგეს კარსა სიკვდილი,
 უნდა ვემონო ტანჯვასა ამდგენს.

მხოლოდ ეს მიქმენ, როდესაც მოგვედო,
 თუ რომ გეზრადოვი, იქმენ მწყნარე,
 მშვენიერთი თქალთვან ცრემლია აღინე,
 საწყალს დატანჯულის გულის დამაყარე.

თუ გაივლიდე, საულოვს ნახვიდე,
შენგნით არ მიიწი ამხედ მეტი,
ამას იტყოდეს, თან საულოვს რწმენიდე:
აქა მარხია ჩუშნი პოეტი!....

ივ. გერესელიძე.

1859 წელს
5 აგვისტოს.
სოფელს პოეტს.

სტიროდეთი! (ლორდ ბაირონიით.)

(ეპიკური პელოპი)

ოჰ! სტიროდეთი მათ, ვინცა სტირონიან
მდინარეებზედ ბაბილონიას,
მათ, ვინცა ცაქარნი ნანგრევს არიან,
ვინცა მამყლი სამშობლოა,
არა რა არს რა, გარდა სიშპრისა!
სტიროდეთი იუდის დამსხვრეულის ჩანგს!
სტიროდეთი... სადაცა ღმერთი იმ მტიროლით
იმყოფებოდა—იმა აღაგეს
არიან ვინცა ღმერთი არა ჰყავთ.
რომელს წყაროში დიდ ისრაელი
დაიბანს თვს ფეხთ აღსისხლეზულოთ?
როს იგალოებებს კვლავცა სიონი

ღრმა სიტკბოებით სმით აღვსებულით?
 ან შევლოდია წარს კვლავ იუდის
 გამორცოცხლებს ისევ იმ გულთა,
 რომელნიც სძგერდნენ მის ციურ სმისთვის?
 ცოდო! ფეხითა მოქანწალითა,
 ცოდო! გულთა დაღლიულობითა,
 ვით აღფრინდები სამშვიდო აღგიდის?
 მეღოს აქვს სვრელია ზ თვის ზუღე ჩიცს,
 კაცსა სამშობლო ზ ისრაილისა
 არა რა, გარდა თვს საფლავისა!

ილიკო ჭავჭავაძე.

თბილისის 25-სა დღეს.

1858 წელსა.

ს. ზეცერბურლი.

ნავი.

საშუალო წლების გურგელა ნავი,
 ყოველის მსოიდეან ჭეჩიდა ნიავი.
 მსხანდა, რომ ნავი იღუპებოდა
 ზ შემწედ არ ვის ეგულებოდა.
 ამ დროს სვამაღმა გამოიარა,
 ნავმა ისილა რა, გაისარა,
 გაჭირებისგან სისოფა გამოსსნა.

სვამლდს შეჰბაღდა, ეს საქმე რომ სუნა,
 მოაბა ფაშვი, შეველა ინება
 ჰ უთხრა: „მძი ნულარ გექნება!
 ქარი ზემს სივრცეს, რა შეძახედავს,
 ძერქუნე, ჭქროლას გულარ გაუცდავს,
 მალე მოვასდგნ აქ შეუდროებას
 ჰ შენ მიიღებ თაგის უფლებას.“
 ქარს ეს სუცეში დიდად იამა
 ჰ რაც შეიძლო მას ასიამა.
 რა ნავი ხასა განსვენებულო;
 შეიქმნა ქარი განაღმს ბულო;
 დიდის დაჯგუფით სვამლდს შეჰბერა,
 მაღრამ მას სივრცეს დააკლო ცერა,
 ხადვა ნიავი ძალით, არ ნებით
 ჰ სლვა დასცემა მან განსვენებით.
 ხავს ესე საქმე დიდად იამა,
 სთქვა: „გამომიხნდა კეთილი მამა,
 თუ ეს შეავდეს ჰ ეს მფარვიდეს,
 შე ვერავინ გერ მოძერეოდეს.“
 დაემოხილა სვამლდსა ნებით,
 დიდის სურვილით ჰ განსვენებით,
 მისსა შეძვედ აქეს მშვიდობაა ხავს
 ჰ მავნებელი აღარავინ ჰყავს. —

წ.

1859 წელს.

მარტის 25 ღღესა.—ს. სანსერეს.

გარბაისელი

ანუ

წარჩინებული დიდი კაცი.

(ბერანკეს ლექსებიდან.)

გითარ გმედიდურობ მე, ხემის ცოლისაგამო!
თელეზი აქვს სამცხურთ, მიმსიდეგელი სამო!
ჩანს იყო მიწეში, დასლოვდა ხემათა,
გეშმარიტო მეგობრების, ნიბუში ამისთანა;
მას დღესვე როდესაც მე ჩანაზედ ვიქორწინე,
დამიშველობდა ერთი, დარბაისელი ვინმე...

ამისთანა განმის ზოგნა

რა მიამა, მომეწონა!

დარბაისელმა საკუთარს, მეგობრად, მმთავრ მი-
შოგნა:

ას, რა ბედნიერ არს კაცი, ცოლიანი ამისთანა.

სამსახურში მაღეძაო, მსწრაფად ზე აღმაგალი,
ოცდა ათისა წლისა, შეიქმნა ღვინვრალი,
ერთს ზამთარს იყო ბალი, ერთის მინისჯრისასა;
იქ წაიგვანა ხეში ცოლი მზის ჩახვლისასა;
მუნიდგან სადაც მნახავს, სიამით შეძვერება—
ყოველთჳს გელს ჩამომართმევს, ალერსით გამე-
ურება...

ამისთანა განმის ჰოვანა
 რა მიამა, მომეწონა!
 დარბაისელმა საკუთარს შეგობრად, მშათაც მი-
 ჰოვანა;
 ახ, რა ბედნიერ არს კაცი, ცოლიანი ამისთანა!

იგი ჭანას აღნაქვსა, სრულიად არ ჰფლანგავსა
 ზ არც მოაოძიებსა, ვჰყონებ რომ არა ჰგავსა;
 მაგრამ რაკი უცემად, ჭანა ავად გასდება—
 იგი მოელი დღე სასლში, მოგა ხუჭსთან დაკედება...
 ასალ წელიწადს დღესაც, არ გვენახოს არ იქნება
 ზ არც სასულწოდების ხუჭსი დღე ავიწყდება...
 ამისთანა განმის ჰოვანა
 რა მიამა, მომეწონა!

დარბაისელმა საკუთარს შეგობრად, მშათაც მი-
 ჰოვანა;
 ახ, რა ბედნიერ არს კაცი, ცოლიანი ამისთანა!

ერთგზის შევედმთხვა როგორღაც, ცუდ დარი-
 ანობაშია
 მე ზ ზეში ცოლი დაერჩით, თრნი მარცოდ
 ხუჭსს სასლშია.
 იგი მოვიდა ზ მითხრა, ზეშეან ხარ შესბოლოია;
 რად ხართ შინ დღეს შეცობარო, მაქვს ერთგუ-
 ლობის გაღოია.
 თუ რომ არა გაქვსთ კარეგი, ისიამოვნოთ გარეთა
 ასლოვ გუბრძანებთქენთჱსა, მაღო მოგართონ კარეცა.

ამისთანა განძის ზოგნა
 რა მიაძა, მომეწონა!
 ღარიბისეულმა საკუთარს შეგობრად, მშათაც მი-
 შოგნა:
 აჲ, რა ბედნიერ არს გაცო, ცოლიანი ამისთანა.

ქრისტელ საღამოს ექმნედა, მოვიდა იგი სიამით,
 მე ზე ზემო ცოლი, ბაღში დაგემატოჲა ორნიგ
 ღამით,
 ზე მოგვართო შანსსკიცა, ესე იყო მეუღი სართი,
 მუნა მარჯო დაწვა მილად, მე არ მქონდა მისა-
 მართი;
 აჲ გიყავ ჩაყლაჩულო, აღარ მქონდა თავი გელთა,
 ცოლს ქვეშევეში მიძინა, არც მასხომდა ცოლი
 გვერთა.

ამისთანა განძის ზოგნა
 რა მიაძა, მომეწონა!
 ღარიბისეულმა საკუთარს შეგობრად, მშათაც მი-
 შოგნა:
 აჲ, რა ბედნიერ არს გაცო, ცოლიანი ამისთანა!

ღმთის წყალობით მომეცა, მე საყვარელი;
 მართლიად
 შეგობრით ზოგის მეც იგი, აღმოვიჩნიე ნააღიად.
 დედ სინარულით ზე სრემლით, მასმენდა სიამის
 სმასა,

ნათლია ჩემი მადლობით, შეფრთხევით ჰკოცნიდა
ერძსა.

ღ მსგე ერთსა წამშია, ესრედ მომიგო მე გული,
მან უანდერმა სახუქიად, მას ერძასა თჳსი მამული.

ამისთანა განმის ზოგნა

რა მიაძა, მომეწონა!

დარბაისელმა საკუთარს მეგობრად, მძათაც მიშოგნა!
ას, რა ბედნიერ არს ცაცო, ცოლიანი ამისთანა.

სტყუარნი სადილსაწედა, როს მარჯვე სიგელით
სუძოროდენ

საშინლად უეგარს მას ესე, ვიცოდი, სსუხანც
უზნოდენ;

ამად ჩუწნც ერთგვის ვისუძრეთ, გულში რაც
შქონდა ვაღადა

ღ უთხარ სიტყვა შემდგომი, პირის პირ თვა-
ლის თვაღადა:

წარმოიდგინეთ მასძენენ, ვითა ნაღარის ქანია,
ვითომც თქვენ მარჯვედ წებოთი მოგეკრასთ
ჩემთჳს ჩქანია.

ამისთანა განმის ზოგნა

რა მიაძა, მომეწონა!

დარბაისელმა საკუთარს მეგობრად, მძათაც მიშოგნა.
ას, რა ბედნიერ არს ცაცო, ცოლიანი ამისთანა.—

თარგმნილი ვნ. გრ. ზაგრატიონის-მუსხრანს-
ვის მიერ.

ზზინ-ზე.

გულად მს გიტყვი: ზზინი ზ ზზინი,
 ვერ დავიდუმებ მე ამისა თქმას!
 თუ ვინმე ეშხით არს კმაყოფილი,
 არათუ ყანჩით საღვინითაც სმას
 არ დაიწყებს. მეტადრე მაშინ,
 ოდეს დაღლილი მუშაკობითა,
 წელ-მოწყვეტილი მოვა ღამე შინ,
 აბა იმისთვის რა არის ზზინი,
 თუ არ გადაჰვარა არ მოხდის ძილი,
 ზ თუ ჩხთვლემავს, მეც რაღაც ძილი
 ექნებას საწყალს ვით ხათ-ხალი,
 მაშინვი იტყვის: ახ! შენ წითელი!
 ჩემო საღვინევ შენ აღრინდელი,
 ნეტამც სავსებით თაროზე იდგე;
 ნეტამც სადარის აბა იგი დღე,
 ოდეს გერაზე წამოვყდებოდი,
 საღვინე გვერდზე, მწკადს ცეცხლზე გწკავდი,
 საკიდელს დაბლა როს დაუშვებდი
 ზ ქვას ბოზბაშის ძირს გადმოვდგამდი.
 ხან ზ ხან დედას ცივად მოხარბულს
 ამოვიღებდი, ღამას დავჭრიდი,
 ზ შიშავ ხორცსა რიგზედ მოქაუყოს,
 ლურჯსა სუფრაზედ თვლით ჩამოვყრიდი!
 ცეცხლი შეახედ, როს დაუღაჟებდა,

იქით ზე აქეთ მოყსდებოდი!
 აქ პატარალო ჩან თამაშობდა,
 ზე ტაძის გვერთხი ჩუქნ დაესტკებოდი!
 ერთი მეორეს წიგნების გულისთა,
 ყანწს ანუ თხსა ყუთაგზებოდი
 ზე ადგილობრივ ფერხესულობით
 მამულის მოძმეი მარად ვაქებოდი!
 რთხ მივიდოდი მარნისა გარსა,
 პაქანზედ ვსტვრედიოდი სარვინებს სველსა.
 რა ჩავხედავდი ღრმა საწინახელსა,
 იქ გარდავლივდიოდი წყნარსა მტკბარსა!
 შემდეგ ღობინის სავსე ხელოდა,
 სახლისა მოძღვარს მოგრობოდა!
 ზე ოდეს იყო ღობინი ამ გვერთხი,
 ყოვლოთჲს ისმოდა შესანდობარი!
 ასე ამ გვერთხი დრო იგი ძველი
 ახლა ზოგთი ყჩანსთი განსაკვრევილი!
 მაშინ თუ ჰგონებოდა გაცი სიკუდილისა,
 მაინც ჩან ედგა სარვინე სველი!

ასე იტყოდა:

„მე მომემა მისი ყურება
 ზე ჩემი სენი მითი იკურნება!
 ოჰ! მისი სენი ზე მისი ძალი,
 დაუცადია ჩემოთჲს წამალი!
 სიკუდილი ერთხელ როგორც რომ ვაღი,
 ვიცით ჩუქნითჲსა არს დაყსვალი!

ოღონდ იმ დროსკი სიკუდილს მაშორა,
 ოდეს გვერდი მედვას სავსე ტიკჭორა! »
 თუ ქართველი ხარ გულთაგ თაგ მამწონე,
 დრონი წარსულნი შენა მოიგონე!
 მე ამას გირჩევ ვადრე გაქვს გონე,
 ღობინს ნუ მოიძლი მის ღამონე!! —

დ. ბ. ზერიველი.

1 ოქტომბერს 1858 წელს.

მეყუდლოების სიყვარული.

ღაღამდა, იქმანა ზნელი წყუდიადი;
 ფრინველით მოესპოთ ჰსტკენა ფრიადი;
 ქურციკთ აღარ აქუსთ ჰსულო მსჭრბოვლიადი,
 ღორ-გვეზვთ ნაზარდი, ზრბოლოა მნიადი!...
 ცას აღარ ჰვიდავს ორბი მეზრინავი,
 შავსა წერტილად მოგზავდ ბრუნავი,
 ნადირთ, თუ ფრინველით, მაღლით მშვერბავი,
 ჭექით მომსგლედი, ბარცეთს მზრუნავი!..
 ჰსმინავს ბუნებას, არს მეყუდროება;
 მოგზო არ აღვიძებს კაცთ სძაურობა;
 ველით სვლა, გრიალი, კლდეთა აუნება;
 მოჰსწყდა ყოველი, არს მდუდარება!...

შოთოდ ვი ზოგჯერ, მკუელოთ ოთხეხობა
შეჰსძრავს ჰერსა, სედ ზრძენთ ეზღება
დაჰორანეს მკერცხოდ რომ დღით ყუძლებმა
გველი იგდოს მსხვერპლი, მძლე მძვანჯრე!..

გჰსჟეგქმდროს სარკმელს მეჭარვებულა;
სოფლისა ზრუნვით დამდებულა;
გლამოდი, ვითომც აღზარგებულა;
სული მშვედ მექმნა შეწყუბებულა!...

გნახე ამ ჟამად შევით მოხატობა
განვლით სოფელსით, ვით გლეჯდ ქმნილობა,
მახართუფრადობს, სედ მიწა ცაგმა
ჰერსა გემა ო... ის, გან ჰსწვლია სიკვდი-
ლი!...

განვედ, მომესმა სმა ცარილისა;
გოდება სულთქმით, გუნესა სულსა;
ცრემლით დაღუტობა ქვსა გრილისა;
ზიღოვთა გაწყწა, ცემა გულსა!..

მოჰსთქმდა, ჩემო სედ დამცურე;
რათ მიღებოცე, მელთ გამეფარე;
რაცოდ მეც შენთან არ დამცურე;
ერთად ყოფნიდა, არ გამახარე!...

რისთვისა ვიყო, ვისთვის გჰსცხოვრებდე?
ანუ თუ სოფელს, რათ გემადლოდე!..
შენ ამს გვედრი, ჩემსა მოხვლამდე,
ზანა მინახე, რომ თანა გახლდე!...

გნახე ყველრიც, ვით მოჩვენება;
თმებ გადმოშლილი, ქვს ეგონება;

ახლცება, შორბის, წყლში ვარდება,
იფორვის ზვირთი ქუშმ განიძირება!!!..

ი. ზვრიძე.

ახალი
მოსს 14-ს 1859-ს წელს.

ს. ჯუჯ.

ფულგები.

უწესოდ გჩენილი, ყრიცხუ დასამბოზგოდ,
იყდას სისხლით სვრილი, ბოროტად სსმა-
რებლად,
კაცთა ამპარტავენების აწყო მეტა მადლად,
მაგრამ ამითან ეგრეთ კეთილს იქ დიდ მრ-
ვლად...

ხარემ ისევ ფულგებო,
ვერცხლის სიამოვნებო,
ჩუწო თვალის სინათლევე,
გონების მიმტაცებო.

სძირად გიყვარს სტყუბრობა მარად განყ-
რჩეველი,

ამო ფუფუნება, ჟამი დაუდგრომელი,
კაცი ზუნების აღმძვრელი & მყრით აღმ-
ვსებელი,
სიძაბოლის დამჩაგვრელი, კაცი ზნეობის
განმცემელი

რა ვსაძევა? — ისევ ფუტლებო,
ვერცხლის სიამოვნებო,
ჩუქნო თვალის სიწითლე,
გონების მიძტაცებო.

ყოველი სული გეტოვიან გაქვს ესრეთი
ბუნება,

არა გწამს შეგონებო, არც ნათესავი თვსება,
ახლო ზევით, გეძლევა სიამისა და დიდება,
საქმის ცხოვრება არს კეთილ ფუტლის მონება.
რახნ ასე ფუტლებო,
ვერცხლის სიამოვნებო,
ჩუქნო თვალის სიწითლე,
გონების მიძტაცებო.

რადინდ ვინმე გაძღოს კვლად და კიდევ ვართ
მენა,

ღოსინათუჭარებში მენგიგდებო მხეწნა,
ზნეულის დამს გაძნათი, ყუარბისა გზის მჩუქნა,
მყრობილი ტყვეთი გაძიშსნელი ფუტლებო
არს დრო თქუწნა.

აბა ისევ ფუტლებო,
ვერცხლის სიამოვნებო,
ჩუქნო თვალის სიწითლე,
გონების მიძტაცებო.

ბილი აღარ მოყო ვის ვწვევი სტუმროთა,
ბიარს ევლევა მარად ებს მოღიძვება სმარათა,
მიხვდო, მიგდევს ფუტლებო რაში ვარ გი
ჩუგობათა,

მისვალ, მიგდეგს, მარამა ნუ თუ დაღოცობითა?
 თურმე ასე ფუღოებო,
 ვერცხლის სიამოვნებო,
 ჩქმნო თვალის სინათლევე
 გონების მიმტაცებო.

მლოცვს გავზგდე ფუღოებო ამ გვარი შენი
 ქება,
 უმჯობეს სარ ფეგელაშვე ვერვინ შეგედარება,
 რა არ გელთა გიმფრიეს: შექცევა, შეგება, ვნება,
 ვანცა უცლარეს იფოს, იგოც შენით შევრდება.
 რადგან ასე ფუღოებო,
 ვერცხლის სიამოვნებო,
 ჩქმნო თვალის სინათლევე
 გონების მიმტაცებო!

ლ. ა.

გარემოებათათვის კავკასიის შიოსა.

შოა კავკასია, შესამსგავსია, ანდამატისებრ მიმ-
 ზიდ პუნებას,
 ამაყდ ზგაობს, შენაზაობს, უღაონო ქმნითა სდგეს
 გულთ სეგულუებას,
 ჭეონიეს შიოთა, მის შეარ კლდითა წისა აღუდგეს
 უფაოთ უფლებას,
 ღ გინ არს იგი, განაკიდი განყოფილ აღფსებრად
 ღმრთის ძალთ ურჩებას.

როს განვიცადე ზ განგზგვრიცე მუარება მთისა,
 მუის განგვეკვრე ზ განგსცვიფრდი კავშირ ქმნად
 მისსა,
 გჭერძნობ, იუ სოცს ჟამს ესრეთ ნაშთი ჰგოცს
 წარღვნისა,
 ანუ კერძთა ზე აღმართებულ რისხიანი ჰღუთისა.

ერთსა მათგანსა უბირაღეს გორისა ისეჟსა,
 აღგელ ზ მუნით განთიად ჟამ უგვრიცე მსესა,
 რაბამ უის ნამნი ევსომ კმანი ეკუურნეს გელსა,
 კინამოს სმობით ზეე აღმკობით გნაჯრი მას დღესა.

მეოგარ ჟამობით უგვრიცე ვიდრე მზეე გცლსა
 სჯდებოდა,
 შარავანდ თენით ზ ლხენით ეოვლნი მცენარე
 სცკებოდა,
 ენა დაშერების, მუსიკი ვითარად შეიმკვებოდა,
 დასამს გრძნობა ძალად საქებოდა, გუღს ცეცხლი
 სუთუ მეწებოდა.

ჟამად ზ ჟამად შეფირული საამო ქროლა,
 გმალად ცაროსთა ძუცვალეობით ღრუბელთა სრბოლა,
 სასციკის წვიმით მუისზე სეცეობით უებროდ.
 მოწოლა,
 ლომთა ზ გეფსთა მრჩობელ ერთ ურთის საგვდიად
 ზრძოლა.

ზეე თვალით აღსილვით შევემს ტვალე ზენარ
 მსგეულობას,
 ცის სიმათა არეს, მონაგანეს უთომალით მსგეულობას,
 ვით უსლოს გუელმან, სევდიო წვლელმან მაის
 სსიგ მწველობას,
 რასომ ტმუნგარნი ზე ეელ ქმნილნი ჭლამის
 მოთეულობას.

ეგონი მცელოდო მშენიერად ზეურმესტ ფერობენ,
 ედემის მცელეობი განსაკუთრებ. ეელ-ქმნად მწვე-
 ლობენ,
 აყდონო გვარად დასამტებარად მუსიკ გელობენ,
 მის სუნთა ფქმეფით მეხობველ მტებარნი
 დღეთა გრძელობენ.

საღბენ არიან მრავალ გვარნი ველოს მდებლნი,
 მრზობელ ეგარად სუნთა მეის ძალსუნთა მესაფეგორნი,
 რაბამ დასტაქრით წერულოთ მაღაჲდ ჭირთა მფონენი,
 გვზომ მკურნალთა გელოვანთა სსმევე მგემონი.

წვალი აბანო განკურნებად გოგლის სენისა,
 ვით ცმა სილო ამს ზრმათ აღქმსმელო თვალითა
 სენისა,
 ვით უსლოს რიცხვი დასამტკიცვი ფეკვილოთ მშენისა,
 ვითარ ზე რაბამ მაღალ საგრძნოდ ძალნი ზენისა.

სიმაგარეს კლდისას ემსგავსნიან თოვლითა ზეგვეფი,

სოეს ფაშიდამ ამა დრომდე შენაშაგენი,
სდიან მის უფსკრულს ირემო წყარო დასამცებარეში,
მის განმარცხიად ტუდ მამერალომს ბრძენთა თაგები.

იგი მდებარებს ღ მუცელს მრზობლთა მათ
ზღვემსა;
კასმა ღ ბარეზის ღ ხრდილთა კავკასის გრსა,
სამსოთა იფრთა სერულთა მრველთა, სუნათ მსურსა,
გითა ღომისა გულს გამქუმაგს ომაგ გულ
მდევრსა.

კმა არს სამგრივლად მუნებურთა წვალთა რწევანი,
სადათ ღ სდ კლდე კამანთა მიმოსხქრევანი,
მგებსად ისართა მოხსხართა წინწკალთა სრევანი,
იგი სლოუნად გულ კოდელთა მსურდეს სწევანი.

მეცთა სიმრავლე გესოზნი გითა გასკვლავნი
ტოსანი,
ზოგად მუნ მგერელთა იფერთ სნათ შეზღუდეს
კაზნი გზისანი,
გოგსა დახრახს კისკისად კრთებოზის გლგა
მსმდისანი,
დასოცილთა მათგან გეფისის ტეფით დასეგრეს
მუქნი მზისანი.

მრწოდე ში?შთაო! ღმრუთ არს შენდაიფერთა გაღები,
შენ სარ მიწყნი, შენ გამო ვართ ასდენ შექმნალები,

აჲ თუთ ჰსუნ ძლი რისსვისა რადამ ედებს სის-
 სლის ღვარება,
 ყოჩანთა იქმენთ საეივრად მსევთ მოვრით
 დასამცებარებით.

საშსლუაწნი შიარის მის შთისა ზსმაღო შენ
 ჰბოდე საგ არის,
 ზახრო განჰკვეთე იმსობოლე ნუ ექვე სან ზეწნი
 კმად არის,
 ხრდილთა ზედიოთის მსე დარა, სალო ზეწნი
 კერძო ზეგ არის,
 ზ კასთა თაგადნი შთაგრულენ გჳრულთაგ ტარიას
 მსნედ არის.

ოში შეგეცქმნა ფიცსელი ქროდილთ ზ ღე-
 კთა დიდთა.
 ზეელთამებრ ეშიარნო ქროველნო სამს ძალი
 კანიდიდთა,
 ვით ქორმან გუნდი ტრედისა დაჰმალთთ გამო-
 ჰნიდთა,
 ზ ვის ძალიუმს ძლევა ჯგარისა, გინა მის მოსაგ
 მიშნდთა.

კაუო ბრძენი ძაღალ მსედი სამს მისკამო
 ძაღლად ბჭობდეს,
 განეკურგოს არხო ქმნულებას მის უნობიდეს მას
 ამკობდეს,

სტერტიას ქვეყნის რაბამ თხზვას ვით გეგმი
 ზე ზარეულ ხუშნი შამა ადამ მღვდის კბოდეს
 რად ინთქმოდეს.

ახომად თურე სამს იფია მაგრძნობდეს
 თხრობად,
 სეთოუ გეგმის მძლე გელობამ მაძიცვას ფლობად,
 გემდურეო სოფელს გრუდ სოფოფელს გრემლ
 გეუძრობდოდ,
 ეისაგო არ მიიღოთ უკუთ თხრობად ზ სურს
 ბოძენ გეგობად.

თ. სვმიან მაცაშვლი.

ჩუნდ-სა წელსა.
 თუნისის თ-სა.

—
 *
 * *

ოდეს დმერთიან გაგვჩინა,
 რად არ გვითხრა ვისი ვინა?
 ექნებოდა მაშინ შინა,
 გულისა ჩუქსნა თვალთა წინა.

ლოთუას მგდომი მშვენიერი,
 ცრუი: ლოცხა მღვდელს.

გუგუგრილით ძირს გადმოშტყერი,
 არათ მოგდის არა ფერი!

ღმერთთან მოგცა შენ გე გულო,
 ნაჯარდი ზ მხარეული,
 გაქვს ყმანკო შენ გე სულო,
 ტრულობით, გრძნობით ყოველით სრული.

გებე შენსა შესუვრსა,
 ზ გამოხცდი გულისა ზევრსა.
 ნუ ენდობი სხუასა ერსა:
 გარდმოშვდე გინ გაიღვრსა!

სხუას რათ ეგებ მე გარ შენი,
 შენ შესუვრად ანა შენი;
 სწორ იმ ხისა, არ ნამყენი,
 ვით აღამ ზ მისი შენი.

სიზმარშია გინახვივარ,
 ნულარ ფიქრობ შენი მე გარ;
 მე არ გახდენ ნანს სიზმარს:
 გრჩეყნე რას ხედავ მღვიძარ.

შვითხვს ეგებ საკითხვლად,
 ამა გულო ჰკითხე სმენად;
 ყველა მოგცემს პასუხს ზნელოდ,
 ეს გულო გი ტყუილს პნელოდ.

ჭეშმარიტი მეგობრობა,
ილა, ძნელად დაითმობა,
ადგზნებული გულის გრძნობა
ვერა ფრით ვერ გაიქრობა.

მაშ ნუ მიწყენ, თვალთა მარდო,
გეტყვი მანც გულის დარდო!
ტყვე ვარ შენი გუგულები,
საღოცხოვ არ გადმიფრდო!

ღმერთი, ყუბო მღვთა მყოფი,
ასმენს ჩუშნა ვედრებას;
მაშ შენ ჩუშთან ახლო მყოფი
რად არ ასმენ ჩემს ქებას?

ცანთ სარო, სხით ვარდო.
ჭაბუკთაღვს გულის დარდო,
ვარდშომხედე 'შენსა ზედსა,
სასმარე არ გამხადო!

ბ.

სანიშნეჲ

თავი მეორე.

ნელ-ნელა დაეშეგბოდა მზე დასავლეთი-
საკენ, თითქო დამაშვრალი ვიცი ხანგრძლივ
მოგზაურობით, რომელიცა თავის ბრწყინ-
ვალე სხივებს, მუხებსაცით მიაბჟენდა ცა-
ს და მით შეშსცვლიდა დაწვევტილ ნაწილ-
ნაწილად თეთრს და ღიურებს ღრუბლებს
ოქროს ფერად.

დამყუდროებული ჰაერს, სადაც თუი ზეფირ-
თაც არ ჰქონდათ იმ დროს თუხი ჩუქულო-
ბრივი ქროდა, ყუბა შეარყევდნ თავის
სიმძიმით და გძლად გაწოდების ფრთებისა
ცემით დიდრონი ორბები, რომელითაც ზოგი
შავსა წერტილსავით დაჰსტრიანდნ კავკა-
სიის მაღალითა მთებთა, და ზოგნი კი შეტად
ყზომოს ფრენისა სურვილით, რამტენ ნაირ-
სამე წრეთა განაბოდნ დამშვდებული ჰაერს.
ყრიცხუთა სხუა და სხუა წკრილითა ფრინ-

ველით შეეინათ, თითქმის რომ ყაყრაო სმა
აღარ იყო. იფაქრებდა კაცობა, ეს ფრანგ-
ლები ჰსწორეთ სიბნელეთი ზე გლოვით
ესაღმებანო მხარე დასვლას, სიდაც ყველასე
ყოფო მტრით, გაჰკითხენ ზე სან დავიგმა-
ნებდენ ტორიულები, რომელთაგან, ზოგნი
ყაყბ ჭიკჭიკით ზე ფოებოა მალსე ცემით
ისარსებით ავარდებოდენ ცაში, ზე ზოგნი
დაეშვებოდენ თავქვე; მაგრამ ყოფილნი ერთი
იმა ფრანგელთაგან, კეთილი დროებითადვე
მიამყრებდენ ბუდეებს ზე შწკანელ გაფოთ-
ლითი წერტებს, სიდაც ნამეტანად ამ ყაყნ-
სკნელებზედ ჰსხდებოდენ ისინი ჭყნტადლით
ღე ჩხუბით.

ამ დროს მარა გზით ზღვილით მოყ-
დილათი სოფლის ჟაგისავენ პატარა ფეხმი-
შველი ზე ჩოხა ჩამოუხრეწილი ბიჭებს ნაში-
რი, რომელთაც აყლებიდან ზე თუთ ყანები-
დამც სმარად ღონბიადვენ მალის სმით
კაცები გადაშვებისათჳს იმა ნახირიდან ძრო-
ხების ზე თხებისა ჭირნახულოში.

დაუხლოვდა რა ეს ნახირი სოფელს,
მამანვე ჩამოგებნენ სოფლისა ძირს ყმა-
წვლილი ბიჭები ზე ქიშკები დასარჩევლიად
თავიანთის საქონლისა, რომელთაგან ყაყნს-
კნელებს ეჭირათ იღლიებში წვრილი-წვრილი
კასრებიც საწველელებისა მაგივრით.

გვფობოდა რომ, ამ ნახარის სიუველში
შემოსვლის, ფურს არ ათხოვდენ აქაიქ
გზოებ წინ ჭეუჭოდ მსხდომნი გაცეხი,
რომელთაცნ დროყენი აფენენ რა ჩამომსხ-
დარნი წვრილწვრილი თხერი სპივებს სკა-
მებსზედ. გწვოდენ მოკლე ტარანი ხს ჩო-
ბუხებით წვეოს, ჭ ოსყოსა მტყელო ფოთლი-
ანს თამბაქოს; ხოლო სხუანიგი ცოცა მოშო-
რებით გვერდზედ წამოწოლილები შეხსაქე-
როდენ იმით პირში ჭ ყვდებდენ ფურს
მათ სიუხარს.

არ ვიცი გაიგეთ თქვენს თუ არა! დღეწყო
ერთმა ყუროსთა პირთაგანმა, რომელიმე
ამ ღროს გამოიღო პირიდან მოკლე ჩიბუქი
ღ გადაფურთხა გვერდზედ, რომ ვუდართდამ
ვადმოცვინყუთი აბრეგები, ვითომც ყოზრნი-
სისავენ დაეჭიროთ, ჭ რომელებიც არ დანებე-
ბიან, ისინი კიდევს დაეხიროთ.

უმ! ჩამოაწოვა სიტყვა მეორემ, ადრევე
იყვნენ ის ძაღლები დახალუბნი, მაგრამ რა
ფაილა; გვფობა რომ დღემდინ ბედი შეხსწე-
ვდათ. არა! თუ ღმერთი გწამთ, სად გაგი-
ვონათ, რომ ოსმა ოსი გაცარცოს ჭ
თავის სისხლი ხორცი არ დაინდოს. ვხსოვართ
რო, ჩვენსი მამა პაპის ჩვეყულებით სომხების,
ყრიებისა ჭ სხვებისაც, თუკი შეხვდებოდა,
გაცარცვა კიდევ პო, რადგან ისინი ჩვენს

მაღლიან ზვეტუყუებს ვაჭრობაში, მაგრამ რატომ მაშინვე მგზი არ დააშქდებოთ ხომე იმ ღმერთი ვაჭყრობებს თავზედ, როდესაც ხაჭყალი თხებს, ყუბისთაღ ღატაკებს ჭ ღარიბებს დაიჭვირენ ქართლში, თუ ყოზნისის ხეობაში ჭ ყუბისკნელი ჩოხისაღა მხდინ.

ოჲ! ავთიყუ ხუტაულტა! ავთიყუ! დაჩყო მესამემ, მაგრამ ვენატვალუ ღმრთის ხაძართაღის ასეთს მხეში გაბმულან ასინი, რომ მგონია ყუბისლოთი გელარ გამოვადნენ იქიდამ.

ზგვრს არ ვაციტანებოთ, ჩაძართოთ მეოთხემ, რომ ასინატ თუ გახსოვოთ, აჲიმ პოლიკოვნიკის შველელის რთ ყუვებს ასე, რთ თხის ღოორებოთი ჩაძოშვიდონ დიდრონ პელოგზედ!.. მერჩქუნეთ ვხლოც ჟრუანტელთი დამავლას ხოლმე ტანში, როტავა მოძაგონდება ხოლმე ას სჩყალი, ყუბ რთ შეუკრებს გელოზი, თეთრი პერანგი რთ ჩატკებს, ვისერხედ რთ თოვა მოშსდეს ჭ ასე აშჩიებს სჩყალოზელთი ცაში, სადაც ას ყჩყალითად იქნეგდა ფეხებს, თითქო ცეკვებს თაძაშობსო ჭ ტრილეგდა ციბრუტოვით, თაგ აშვერილია.

გე! ჩემო გ. დ. ჩაძართოთ სიტყვა ისევ პირველმა მოხაუბრემ, მერჩქუნე, რთ გვ სულ არა ფერია, მაგრამ აჲ, რა არის

უბედურება ზე ჩუშნის ნათესავის შეყრაცება
 რომა ამ სწულვებს ჩამოვიდებენ ხოლომე
 ბელვებზედ, აქერ ასე სამს თუ თოხს დღეს
 ღოორებივით გახმობენ ხოლომე მზესზედ, ზ
 მრე იქვე იმ სხრჩობელის ძარს ჩაუვლენ
 ხოლომე ბელვებივით, რომ მამა ბამას სასა-
 ფლორეს აღარ აღიარებენ. ეს არის თუ არ
 დავიშლია ჩუშნის გაცასათვის შესწახარი
 ზ მოუთმენელი, თორე სიკუდილია სული
 გრთია, რითაც ზ როგორც უნდა არ მოჰქუდეს
 გარი. რახეკვრეგვითა რომ უფრო სანაგობა-
 ნარო იქნება, ავაზაკობს რომ დანებონ თსე-
 ბმა თავი, მაგრამ ღმერთმა დასწევვლიოს
 ეს ჩუშნი თსური სასხლი ზ აწილივი, განა
 ვი შეიძლება, რომ თსმა ასე მოახვეწოს, რომ
 ან არა ვინ დაჰსჭრას, ან მოკლოს, ან არ
 გაცარცოს ზ ან არ მოიბაროს!... რაღა
 ჩაჩინი უნდა რომ, ვისაც ამისთანებებზედ
 მოასწრობენ, მაშინვე ზოგს ასე ღოორე-
 ბივით დაჰვიდებენ, ზ ზოგს ვი მხოლოდ
 ნახევარ თავ ჩამოჰპარსვენ ზ ასე შეუბოზე
 ბეჭედ დაკრულებს გასცურებენ ციშბირი-
 სავენ!...

ჯაე თუ ჩუშნი სცოდნავი ქუეზაც იმათში
 მოჰქვია! დ'ჩ'ყო სუ სხუამ, სწულელი! ახლია
 ვიღა უბატონებს იმის ახლივამდა ღამაზ
 ციღის, რომელითაც ბევრ, ბევრ ვადეც მოდის,

მართლა რომ ძალთა სხელებაზედ. ვაჲ
შენი ბრალი შე სწავლო; ნეტა იცა თუ
რა აზრად შენს თავს, რომელსაც თითქმის
როცა ცალი ფეხი ქვრიობაში კიდევ გიდვას.

ამ დროს გამოიარა ამ კაცებს შორი
ახლო ორმა ქალმა, რომლებსაც ორ მხრივ
გვიდართ ზურგზედ დიდბოთნი ხორბლით საუ-
სე თეთრი გუდები. გტყუობოდა რომ ერთი
მათგანი ყუბრო სწიანი .ყო, თითქმის ოცდა
სუთ წლამდე მიწვეული; ზ მეორე კი ჭე-
რეთ ასევე ნორჩი, სულო თხუთმეტის, ანუ
თექვსმეტის წლის ყმაწვილი ქალი.

წყაში მოსრიღნი ტვრთისა სიმძიმით,
ნელ ნელა ჩამოვიდნენ ისინი ჭაღვის პატარა
თავდადმართს, ზ გასწიეს პირ ზ პირ მდინა-
რისა ღიბვასაკენ, რომლისა ნაპირს მოჩანდა
ერთი პატარა ოთახისოდენი მოჭდეული
ხის თხური ერთ თავად წისქვილი.

გადმოზრუნებული კაბა, რომელსაც ევლო
გარშემო ქობად წითელი შილი ზ თეთრი
ტილოზ ლეჩაქი, დაუღვეველად მოხლანდი-
ლი თავზედ, შეადგენდა მათელს ტანისა ზ
თავის სამკაულის ფესშიშველია აყუხასას;
ხოლო უკანასკნელის კი ხნიშდექს, სამოდ
შვეწოდა მოხვეული თავზედ ახლი ჩითის
შერდანი, რომელიც სუფთად ზ კრძალო-
ვით ჰგონებდა თეთრსა ბროლისებრ ყველ ყურ-

სა მ.სსა ზე შავსა გიშერსავით თმს, სიღ-
განს:ც ორთა თუ სიმა მომსხი ნაწნავი შოლო-
ტავით ვადმოვადგებოდენ მხრებს წინ,
ზე სიღგანს:ც გამოჰსწყვროვადენ შავნი ყორნის
ფრთხილები გვეყრს:ც.

თერთა, ჭანხელ გამოწყობუთა ჩიოთს
კაბა პეტროს წაყოლის შოლოს სარტყელით
ზე ოსყორს წყულებით, იყო სიძვრული ტყორ-
ფა ხანსდექსა, რომელსა წკრავთ მხარ
ბეჭთან ჭანს ავგარგვინებდა თერთ ყინდისა
ბეჭს:ც ზე დიდრონი გიშერსავით შავი თვა-
ლითა შავსავე მშუღებს შრტყელიც ვად-
სილითს წარბებით.

პანდის დროს მახლოვდენ ასანს:ც წას-
ქვილს, სიღს:ც შვედენ რა, მოახსნეს გუ-
დები, დიდოყუთობასგან მივსვენენ აქეთ
ზე აქეთ. შემდეგ ადგა ყუროსი მათგანი
ჟეჟსა, ზე ღუწკო წასქვილის ქება მართვ,
ხოლო ხანიჭდექ ვი გამოვცა გარეთ ზე
მოჭერიფა რიყესედ ნარიფი შექმე, რომელი-
თს:ც დანთო წასქვილში პეტროს ცეცხლი.

ხანიჭდექ! გამოყლანარავა ჟეჟსა, მიდგა ამა
ეს აიმ გუთხეში, ზე გაყუროთხილდი ო.ო. არ
წაძღეს ზე არ დიდვროს, ხო ალა ვახივს
წამოვიდეთ. მაწოდა ამ არყოთ სავსე შავი
ბოთლით, რომელიც ამოიღო ყუიდაშ. შოთნი
რო ბეჭნი აღორს:ც ამა დიდგანოს. ჰა!

როგორ ჰგონებ?...

ამ კითხვებზედ გაწითლებულმა ფაფაჩო-
სავით ხანაზდევმა სარკველით დაჭვიდა თავი,
შე გაწოდა ხელი ბოთლისა ჩამოსართმევად,
რომელიც კიდევ მიდგა კუთხეთა, მაგრამ
უცებ რაღაცა ხეობნას ფერმა გადაჭრა
შე ამოყდომ ტარილი. შექსწროთ რა თვალთა
ფაფაჩომ, დაუწყო, როგორათუე უფროსმა
ფაფაჩომმა შევედრება, რომ ვინც ხუთი თვის
უნახავს სევერდის მოკლადეს, განა აგრე
უნდა ცტაროს!.. რასა ჰგავს თუ ღმერთი
გქამს, ყოხრა მან, ვე შენი მწუხარება.
ძალთა ვაფო, თუ მელა გამეცემოდეს რამე
ახონდელის გომბაოვს. ს. ღმერთმა დაჭო-
ტოს ასევე ჩვენი დროება. ძალიანთა დაძა-
ყენებდი აქა, რომ აქამდამ შეეგზავნე არ
მივგებებოდი. არა! არა! ახლა სულ უკან
შე უკან მიდის ქვეყანა შე ხეობსა. დადებ
შენდა ღმერთი! ეს რა ვახს! ქა! განა სხე-
რულია შეგონათ ტარილსა დაწევენ!
აჲ! რას ნამნავს ახონდელი დრო. სუ
გადარბივნენ ხეობნი შე ჩვენი მუშევრები
მაშა მაშას ჩვეულებას დაივარდა. მაა!!! მარ-
თლა ახლავი მივხდის, ჩადო მარცხენა ნივი
მინში შე თდნივ მოუჭარა გბელით. ყოყ-
ოთ ამ შეჩვენებულმა მაგრა ახლავაშდა
სადღადობა გადაძირია ეს ჩემი სხედიოთ. დაახ!

დახს! ზაშმავეს რომ დარტანს ხოლმე, ზ ვა-
სე არა მგონია შეღარებს. მხდრისტი მარყო-
შე! გუბია ზაშმავეს... ზ ამ დროს ეს გმადგი-
ვანგებს ქაზგებს დუდუშა ჩაუფიფს ხოლმე
გვერს, ვითომ ზეზანგის სიძველესა ეშმა...
მეგონ, ზ ხან ზ ხან ვიდრე მოაჩქმეტს ხოლმე
ვითომც ხუძრობ... ზო! ხარავ უფეს?
მსწორეთი შენა მსგე, მსწორეთი, ეს არის
მაზგია ესე უცეს ხანძრეჲს ცარილას.
ყოფითი მოაგონდა ამისა სუძრობა, ზ ვნანება
რომ რატო ძლია იქ არა ზეგს. მხედვე ზა
ხანა სიგვრეთი ჩაუგდა ამ სწავლი
ქალახივს გულის...
მანამ ეს ამ თავის თვითობიფიფს გამო-
მიგებს მოაჩქებოდა, მანამ სწავლია ხანძრეჲ
თავდახრილია ზ ორსავე იდეფზე დაჰგენ-
ლია მსტროდა მწორედ, რომელიმე შეგდა
რომ ცრემლიანი თვრეუბით ჰყუხეს, უცეს
წამოსტა ზ ჩამოგვიდა ყველზე, რომელსე
ცრემლით დაუსველივბდა გულის, ზ თითქმის
რომ თავის იმტენი გულის ამოჰდომილის
ცარილით, ატარა ჰყუხეს.

რა მოჰსდა ქალი! რა დაგეძრო! ზეითხა
ჰყუხამ, რატომ არის მეტყევი, რომ თუ შეგა-
ძივს რასმე გიშველით.

წადი უთხარ ნუ ჩამოვა, ნელია წარტყ-
ტუნა ხანძრეჲმა, ზ ცარილით დუდუშმა

ჩაუყუთ თავი. წაუხანდელთ სიზმრასა მეტათ
 მეძინან, რომელთაც თრგუნ შეძესტუნა
 ზ გამაძღვება, რომ ვითომ ჩესნი თქმს. რომ
 ვახეთში მოგვლათ ზ მსწორეთი აჲ, ამ წი-
 ქვილში მეტანთ, საღაც ქალები ზ ქალები
 თვ დასტარაოფენ, ზ რომა მეტ მოგინდოძე
 იმის კუთხისან მასკო ზ მოხვევან, ვილამც
 სკოლა მკრა ზ გამოძგდეს. მასკვან შეძ-
 წაუბა ვყული ზ სად წაიღეს, ზ დასხვულ-
 ვეს, ველარა ვავიგერა, ზ კიდელ გამოძე-
 ღვება. მსაქეთ სყო ავ ვთაუბახელა ვარ ზ
 თათქო ვყულში ხანჯლოებს მიფრ. ანო, ასე
 რადელ მწყებს, ზ ეს მაჩეხია, რომ ცრემლები
 ველარ შემდამგრებია. ამ სიტყვაზედ ფრესხა
 დაუკოცნიდა რა ცრემლიან თვალებს, აძყო-
 ვდა რათაც შეეძლო ნუგეშს ზ ეტყუდა:
 ვაჲ! შენი ზნაუი, რა მძინარა რამ ყოფილი
 ხარ. აჲ ერთი შათხარ რა ვაძინებს, ზ ან
 რეს აჭოვლიხარ რადელ ცრუ სიზმრებს. ეს
 სომ კარვით ილა რომ შენი ქმარი ქყახა
 აქ ვერ მოვ, რომელიც ავერ ერთი წელი-
 წადა, რაც აზრვეთ არის ვაჯარდნაი, ზ
 რომელიც, როგორც ჩემა ქმარმა შათხარ
 კიდელ მგონი რომ დაუჭვრიათ ყოზნასის
 ხეობაში, ზ აჲ ერთი შათხარ, სხვას ვისი
 უნდა გეშინოდეს, ზ ან ვის რა ველი აქვს,
 თუ არ სჯუარელის, რომ ვაზედოს ღამით

წიქვრელში ჩამოსვლა, რომელიც ჩემსი
ოხურის წესით დიდი სირსხვილია, ღ თუ შენს
სატრფოვს თქმსარისა გეშინა, რომელიც გზა
მგონი სუ თითებს იგნეს, რატო მალე
შეუღამე არ გახდო, რომ მალე ვნახო ჩემი
ხანიშდელი, იმისი გი არ ვიცი!...

ესე ჩემო ღამახო! დამშვლდი, ღ ნურას
ფერს შიშს ნუ ვაძვლებ გულში, ეგ რატო
სევდა რომ შემოგჩოლია, სულ ფიქრმა ღ
მოლოდინმა იცის. რატო არ იცი, რომ,
როცა კაცს მეგობის სიხარული, მაშინ რა-
ღსაცა ჰსწყხს, ამიტომ რომ ყნდა გამხი-
არყოფეს რომლითაშე შემოხვევით, ღ აე,
კიდევ, როცა ძალიანი ჭეჭა ღ ქუხილია
ხოლმე ღ მხაყნა წვიმა, მაშინვე ერთ საათის
განმკვლობაში მზე გამაანათებს ხოლმე. ისე
შენ მოგდის. სელოდავი თქმსარა, ნეტავი
ილოდეს მაინც, რომ ამ შენს ყსაფუძლის
ტირილობედ ზეგრი იღინოს. ვინ იცის, იქნება
ჯახეთში ისიც ეგრე შესავით იღინვლებოდა
ხოლმე, ღ წამოყდგებოდა თვლი წინ, რომ
ვითორც შენ ავათ ხარ, ღ აპირებ გამოსალო-
მებას; ანუ გაგაჟავრეს სახლობაში ღ წყლი-
ში თავი დაისრჩე, ან ზოხელში ჩამოიხრჩე
შენსავე სარტყელზედ თავი ღ, ან ამ გვარი
სხვარამ.

საწყელი თქმსარა! ყოყოთი ზეგრაჟელი
გაუშეძლებოდა, იმისაც კელიები სეშმეს რომ

მსჭეროდეს რამე გელში, ზ თუღოებ ღიას, სული შენგენ გამოუფრინდებოდა.

მაკვრის ღმერთმანი, ანგი როგორღა მახ-
წია იმან აქ ცოცხალი, ზ იქ ზატანსაგით
არა მსტაცეს ღიგებმა გელი ზ ღელსკანში
არ გადუფანეს ტყვეთ. ანბოვენ რთ, ძალიან
მამაო ღიგებსა. — თურმე ღამით გარეთ
გამოხვლა არავის შეუძლიან კახეთში, რომ
სელი თურმე სხლოებჩან ასე ძაღლებივით
ღაწაწან ღიგებსა.

აჲ! რა ნაირს ხიჯათს გადარჩენილა შენს
გულითაჲს. ძლივ მოხულია აქ, ასწრაფს
შენ ნახვას მოუთმენგლობით, ზ შენგი მად-
ღობის მაგიერათ, აგრე უწყადლობათ სტარი
იმახველ ვითორც გაშოტილი მკუდარი გელის
ჩან ზ.

აქ დროებითად უნდა გავწყვიტოთ ზე-
მოსსენებელი საუბარი, ზ გამოვიდეთ ის,
თუ ვინ ზ ან ვისი კაცის ცოლები იყვნენ
ეს ორნი ქალნი.

პირველი მათგანი აჟუხა, იყო წონელია
ხიმა მ.. შვლის ქალი, რომელიცა ოსუ-
რის ჩუქულებით წამოიყვანა ცოლად აჟ-
ველია რევაზი თ.. შვლია, რომელითაჲც
მიგცა ორი ქალი ზ ორი ვაჟი, ზ უკანს-
კნელი კი სხნაზდექ ქელიათელი მამსირა აჟ...

შულის ქალი იყო, გამოთხოვილი მალე
დოვლეთიდან ჰრეაშევ, რომელიცა ერთი
წლის წინათ წამოიყვანა ცოლად ოსურ-
სავე ჩვეულებით, ესე იგი: უქორწინებლად
გბეღვისიის განონთებრ ქუაზა ქ... შუმა,
რომელიც, შემდეგ ერთი თვისა, კაცის
შემოკდომის თაობაზედ, კიდევ გავრდა
ჰრეადამ აზრებად, ზე იმ დღითგან შეერთდა
ყორნისის სეოზაში მყოფი ავაზაკებს.

რასაკვრველია რომ, რაქმის მამსინა ჰრ...
შუმა შეიტყო თავს ს...ის ქუაზას აზრე-
ბად გავრდა, მაშინვე შეუდგა თადარიგს,
რომელითავე ღონის ძიებით, უკანვე დაებრუ-
ნებანა თავის მოყვრისათჳს არადი, ზე გამო-
ყვანა ქალი, რომელსაცა უბირებდა ასლი
სხუგან გათხოვას, რადგან ზევრი კარგი
ოჰგახის შულები ეღირებოდენ, მაგრამ ყო-
ველი მისი ამ ხაგანზედ მეცადინეობა, სუ
ამითი დარჩა, რადგან გავრდალი ქუაზას
მამა ფისირ ქ... შული იყო კარგი გამო-
ჩენილი კაცი ზე ხელში პატრივცემული,
რომლისაგამო თუთ ადგილობრივი მოავრობაც
პატრეს ჰსუემდა ზე იმის თხოვნით კიდევ
ცდილობდა ქუაზას მოავრობასთან შემორი-
გებს.

თუქცა ასეღმა პატარძალმა ხანიშდექი
რამტყენჴერმე განიძრახა გაზარდა მამამთილის,

სახლიდამ, მაგრამ შემდგომში ყველამა შემ-
თხვევამ დაძლიევინა მის ეს აზრი.

მხეობილად ფიქრობდა ქ. შვალისა მ-ცხოვ-
რებდნენ მფხობილად რეგზა ზ ლეგზა ა...
შვალეში, რომელითაც უძროსს რეგზას,
როგორცა ვმხოვთ, ჰყვანდა ცნობილსა ჩუ-
ნდა ყოყმისონ არი ვაჟი ზ არი მ-ცნა
ქალები, ხოლო ყუბროსს მძის ლეგზას, თით-
ქმის მოსყუბურობაში მისწეყოს, გროის
ვაჟის მეტა არა გაჩნდნა ცათა ქვეყანაზე,
რომელისა თემსიონს ეძახდნ ზ იგიო მ-ც-
გნული ოცს წლამდე, თუ მეტად.

თუქცა დიდ ხნადამ ჰყვანდა მოხსენებუ-
ლი თემსიონ თავის გულოში ხნამდექს
სიყვარულის, რომელისა სარცხილით, თუ
შეძლია ვერავის უცხადებდა, მაგრამ რადგან
ამ გვარი მისი სიყვარული, ღამე ზ დღე
მიღის ყუბრობდა ზ აღარა ჰქონდა მოხვე-
ნება, ამასთჳს გაბედა ზ გამოუცხადა თავის
ზამის ცოლის ყოყმას, რომელისა ხნამდექი
მეგობრობდა.

რა სიკვრველია რა ყოყმამ, თემსიონს თხო-
ვის პატარასეძლიად, თავის მოღიწეულის
გნით, ძალიე ჩუგდო ხნამდექს გულოში
თემსიონს სიყვარული, რომელიცა ვიდეს
მიჰსა ცოლიქმრობის მარობა ზ მანამდექი
ირადის მოხმობებლად, რადგან მის მიცემა

იმას იმ ჟამით არ შეეძლო სიღარიბით, ჩამოართო ხანიშდექს სიტყვა, რომ არსად წავიდეს, ჭ არსადიან შეერთოს მას გარდა, ჭ გამეფიხოვა რა თავის მოსყდებულის მამს, წავიდა კახეთს, სხლცა განწესდა ღოგოდელის მიტოლადმა.

ღმერთ რა იქ ხეოი თვე, მოიბოვა ცოცა თდენი თუოი, რომელითა შეეძლო წ გამოეყნა მასს სიტყუოს ხანიშდექსა თავის მეზობლის სახლიდგან, ჭ მამანვე გამოძსწია მინახვენ სიყვარულით ჭ იმედით აღსავსემ, რომელიცა მოსკლასა შემდეგ ფავაში, ისწრაფდა პირობისმებრ ღმერთი წასქვიდომა წახკოს, სხლცა განგებ იყვნენ წახკონი ცნობილი: ფაყსა ჭ ხანიშდექ.....

რადა გმსიქეთი სპირიტოს გავრდნაღის ქუაზსგდ, რომელიცა თუელა გავრდნასა შემდეგ ფავადამ, სხლცა ყელს ჩსუბში შემოაქუდა კელი, შეერთდა ყორნისის ხეობაში მყოფი ავაზაგებს, რომელიცა იმ ჟამად დიდ შარა გზაზგდ, თუ ბილიგებსგდ უწყდლოდ მსტარკიდენ მეზავროთა, ჭ იშვილიდ შედითდენ კელის კვლამაღ, მავრამ უნდა გსიქეთი გასამართლიგბლოდ ქუაზსი, რომ ას, კელის კვლამა არას ღროს არ გრეოთდა, სიღამაღ, ხან თსტატობით ჭ ხან თათობითი მოარიდებდა სოლიქ თავს.

თათქმის ყოველი უამ თვალ წინ უდგამ
საწყევლოვნოს მის ღმრთი ცოლის ხანაზღე-
ქის სხე, რომელიცა უყვარდა გაგიჟებით,
ჲ რომელიც ასე უბედურათ დაშორა ზე-
მოხსენებულმა შემთხვევამ

სძირად მოჰხდებოდა სოლიმე, რომ შიგ
შუა ღმრთი, სდაც მისი ამხანაგნი, გან-
ძვინებითის შეცვლასათ შიგემოდენ სოლიმე,
შემდგომ მოგზაურობის დასაწყისს, თუ
დახოცისა სოლიმისა სიტყვებებს, საბრძოლ
ქუთა ვი მიეცემოდა სოლიმე ფიქრებს, ჲ თუ
ჩამოგვიდებოდა გულზედ; მაგრამ მაშინვე
მოგვებოდა სოლიმე გონებას ჲ ჰსდგინებოდა
რომ არავის დაენახათ ჲ არ შეგეჰნიათ ამ
გვარს მდგომარებაში, რადგან გამოცდილუ-
ბით იტოდა რომ, მაშინვე წაუშენდენ სი-
ცდითი ჲ მალეა სარხარით თავში ჲ იქნება
რომ კიდევ გამოეცნობოდა.

სძირად მოჰხდებოდა სოლიმე, რომ ავაზა-
გები, ამ გვარს მის დაფიქრებაზედ, ჲ არ
თოდესაც ნაშტირაღივებს თვალებს დაუნახადენ,
მაშინვე ერთიანათ მიხვედრენ, ხან წყალს
დასხამდენ თავზე, ჲ ხან ნახდებს, თუ გულს
ჲ სურვილებს მიაყრიდენ ზედ, აუყრობებდენ
ჲ ისე განცისხვდენ სოლიმე, რომ ეგების
მოვშლივინებინათ მისთვის ის ქალიჩურობა,
რომელიც საზოგადო ავაზაკობის ამხანაგო-

ხში, თითქმის ვერ მსახურებდათ მათ იმდენი
მის დიდის ავაზაკობისა, რომელთაც კდგც
ემყურებოდნ თავის კრებიდამ განძეგბას, თუ
არ გამოიცვლიდა მათებრ ხასიათს.

ამ დროს ამ ავაზაკებმა დატარდეს რა
იმერეთისკენ მიმავალი მგზავრები, სიჩქაროდ
მოატანეს თავის ბინას, რომელიცა იყო შუა
გულთ ყორანის ცეცში, ზ სადეცა ჰყვანდათ
მათ გაცტყებულნი მახლობელის სოფლებიდან
თათხა თუ ხუთი გლეხების გოგონები; თუ
ქვრივები; თუბა მაშინვე ფეს ზ ფეს მიჰყვა
მათ მდევარი, მაგრამ, რავი წ'ან მოგვებნენ
რამტყნამე ყუან ჩამომდგარი რაზმონიკები
თოფებით, რომელთაც დაუწყეს სროლა,
მაშინვე დაბრუნდა ეს მდევარი დაღონებული
გაუძარყვებლად, რომელიც დაიშალა ზ
წავიდნ თვ თავის სახლებში.

შემდეგ ამისა იმ ავაზაკთა მიაწიეს რა
ბინაზედ მშვიდობით, შეყუდდით ერთი დიდი
სიხარული ზ კასკისი, რომელიცა მაშინვე
დაჰკლეს გაცტყებული მახლობელისავე სოფ-
ლებიდან ხოთ ზ ცხვრები ზ შეყუდგნენ ვა-
შმის თადარიგს.

შეგაძდა თუ არა, დაანთეს დიდრონი ცე-
ცხლები, რომლებსაც მანამ ვახშამი მომზა-
დებოდა, წამოუწყნენ აქა იქ გვერდზედ ზ
გამართეს წ'ვრილ-წ'ვრილი ჩიბუყები.

დასხედით! დასხედით! დაიძახეს ორთა
აგაზაკთა ზატარას ხანს ყუან, რომელითაც,
როგორც ეტყობოდა იმ დამის ვახშმის
გამრიგეობა იმათ ჰქონდათ მინდო-
ბილი, რომლისა შემდეგ ჩამოწკრივდნენ
კიდევ რიგზე. —

სად არიან დედოფლები? მოიყვანეთ ახი-
ნის? ამაღამ გამარჯვების ღვინა უნდა გავ-
ვინადოთ, დაიძახა აგაზაკების თავმა, ზე მანვე
საჩუქარი მტარაღია ქალები წაართვის აქეთ
ზე იქით, ზე ჩიხსებს შუაში.

ზატარა ხანს ყუან ამ აგაზაკებმა, რომლე-
ბიც ძალზე დაითვრნენ ოტკით ზე ღვინით,
შექნეს ყვარილი ზე მხეცებზე ზღვინვა.

შჰა! რა ტეზილი იყო, წამოიძახა ერთმა
აგაზაკთაგანმან, რომელიმაც მასთან გვერდით
მჯდომს ქალს ძალზე მოუყვრინა თავისაგან
კისგრა ზე ავოლა.

აბა ახლა მეც! მეც! მეც! ზე ასე ყველამ
მოუყვრინ-მოუყვრინეს საჩუქარო გოგონებს
აქეთ ზე იქით კისრები ზე გაჰქონდათ ტოპა-
ტოყში. თუშტა ჰქოიდნენ ეს საცოდავი
ქალები ზე იფარებდნენ თავპირზე კელოებს,
მაგრამ ვინ იყო იმათი მშველელი, რომ-
ლისა შემდეგ კივილით ზე წეწით წაართვის
კიდევ ის საჩუქარობელნი აქეთ ზე იქით...

განკლთ ჩამტყნამდე დღემ, ზე ეს აგაზაკნი

შინც ვიდევ არ მოშლიდენ ამ გერს აი-
ვანთს მხელაყრს სიღოღეს, მანამ სუ არ შა-
მოკლდით ხანოვადე.

რა გამოიხიზლდით ზნებს რა აღარა
აქესი რა სიჭმელია ზ სსმელია, მაშინვე
ყოვროსმა შიილო გვადიდ ჩვეყულებრივ
ყოვროსობა ზ ყუბანა სჩქაროდ ზარგბის
დაბანა ზ გრობდ შეგროვება.

რა რა შეგროვდენ, მაშინვე ვანყჩესა,
რომ ოროღონი, თუ სამსამნი დაუბრყული
იყუნენ სხუა ზ სხუა მხარეს ზ ვდავლით გრ-
თის გვარის განმცვლოზაში, ხოლო გროთს
გვრის ყუან შეიგროვუნენ ისევ იმ ად-
გილს. —

განწესების ძალით ჩუწნდა ცნობილის ქუაზას
შეჭხვდა სადავლიათი წამოსვლა გროთს მხო-
ლოდ ამხანაგით ჟაგვის სამძღვრისავენ, მახ-
ლოზლოდ სოფლის კეხვერსა, სადაც შეხვდა
რა თუი მცნობი ოსები, შეიცყო მათვან
ყოველი გარემოება თავის სახლობისა ზ
წადილი ხანიშდექისა, რომელიც თუერმე
არმიყოზისა მიხესით დაიარგბოდა მის მეზო-
ზლის ცოლის ჟუახსთან მისსევე წისქვილში.

ამის გამგონეს ქუაზას თავზარი დაეცა
ზ ცოტალი უკლიდა წაქცევას გოდის ცემი-
საგამო, მაგრამ თავი შეიმკრა ზ თოვ
ნავრავით გაჭსწია ცუისავენ, სადაც გვყულო-

ზოდა თავის ამხანაგი თახოლოთან.

რას დაღრეფილხარ ავრე საჩუქოდ, შე-
მოდახა სსენებუელმა თახოლოთან, რა დაინახა
როდის მიმავლობდა მისკენ მოშლილი სახლი
შე გავსებუელი რგანსავით, რომელსაც
ტყუჩის ფერი სულ აღწო ჰქონდა და თავით
ფეხიდან სუ თრიაოდა, კიდევ მოგვან მკე-
ლებურს კვადის განა, რომელიც მლივ და-
გავიწყებანეთ, შე ყუბდურის შვილი, და
ყუბდურის ვარსკვლავსა.

გამიგონე ჩემო ქუაშ! ასეთ ჩუშნის მეტი
აქ არავინ არის, თუ შენი თავისათვის სიკეთე
განდა, დაანებე მეც დედაკაცურს ცანგლივს
და გამოიღე თავიდან ეს ვიღაც ღამეში
ჰგუეს, თორემ ჰსწორეთ ცუდით იქნება შენი
საქმე. ხო აცნობ შენს ამხანაგებს. ერთ ორს
გაცუვიან, და შერე იქნება რომ კიდევ გაბა-
გლონ და ან მოგვლონ კიდევ.

მეც მაგას ვეძებ, მაუგო ქუაშამ, რომელი-
საც ამ უმად თვალები სუ სისხლით ავსებოდა
და კბილებს ამატებებდა.

ვიცა რომ გამოცდილი ხარ და კელი არ
აგითრითოდებ, და აჰა! ასრულო შენი და
ჩემი ასთანდელი საჩუქელი. ამ დროს მია-
წოდა თახოლოთანს ამოღებუელი თავისი
პატარა ხანჯალი.

ჰა! გეზარება განა, მაშ ახა ნახე, ჩემს

ძარღვებშიც მდგომარეობს ხალხები თუ არა.
ამ დროს დაიბრუნა ხანგაღიანი კელია ჭ
დაუხსნა წონა თავის გულის დასაცემად.

ამისთან შესველიან ავაშაჲთა თხუჯითან,
რომელსაჲ ჟგონ ეს სუძრობა ეგონა, სი-
ჩქაროდ შემსტრია ხან ჟღიათა ეგლი ზ ახე
ჭაერში გაშეშებულთა შეუყენა.

რა შერება შეიძლება, გაცილები იყო!
თავის თავის მოკუქობა, რომელი გამოჩენი-
ლი აზრებისგან გაცივდება. რით ვერ შე-
ვიდა შავ მენ ცარიელი გოგრაში, რომ
აზრებები სხვების სხივცლად არიან გაჩენი-
ლი, & არა თავის თავის მოსვლაგად.

დავითმუნა რა ამისთანაებით, ზოლოთს
გამოჰქონა მიზეზი ამ გვარის მის ქსევისა
ჲ რა შეიტყუო ყველა დაწვლილებით, მა-
შინვე ვეფხვივით ზღუდინვა შეჰქმნა. მაშ
მაღლებმა შემჰქამონ ჲ ისინი აყვნენ ჩემის
მეჭურვლის შესაწირავად, დაიძახა იმან გიჟი
ვით, თუ ამ თრ ღლეში თრივე არ დაგა-
ხოცინო ჲ იმათი სისხლით შენი დაწვარი
გული არ გაგაგრილო. გამოუყვალე ესლივე
საპირისწამლე შავ შენ თოფს, ჲ სჩქაროდ
გამიძელ ტყე-ტყე ჭავისავენ. იქნება რომ
ეს ტყის ნადირი როგორმე შეგაწვეთოს
ჩისქვილში თავის საყვარლით

ამისა შემდეგ გამოქსნეს.

ଶିକ୍ଷା

გავესავენ ზე შინ ბინდზედ შემოიარეს ღია-
ხვის ნაპირა, სადაცა ყუბებ შესწროთ თვალი
მათ, თუკა ასხოვთ შვათხველით, ცნობილმა
მათ ზე შევიდნენ ვებს აკრევით მდებარესა
მის მდინარისა ნაპირს ზატარის ჭაღოკში.

სუ! დაჩქვოთ გაყხამ, რაღაც ვებს ხმა
შემოდესმა, ზე შტონი რო ის აყოს. მარ-
თუოდ მანამ ის ამ სიტყვას დასრულებდა,
ოღნივ ვიღამაც დაურეკა წახქვიდის კარები.

ორთოლით ზე კანკელით წამოდგა ჩაწე-
ლი ხნაზდექ ზე ჩყნარა ვაღო წახქვიდის
კარი. ვინა ხარ? შევხდესა მან, ზე მასუხისა
წილ, შემოხტა მშველითი შიგ წახქვილში
თემსირა, რომელისც ასე მოეუოდა გაყხა,
ზე ვაღახვია თაგის სატრფოს ხნაზდექს.

შე ვარ, ჩემო სიტოტსლოვე, ჩემო ნუგე-
შო, ჩემო იმედო, ჩემო ანგელითხო, ჩემო,
ჩემო, რაღვი კარვი ზე ზატარისა საველით
ქვეყანაზედ, მაყვო თემსირამ, რომელიც
გრძნობით ყხვოდა ხნაზდექს, ვერ მომა-
ჟიქრებელი, რომ იმსაც შეელოდა ფარვა-
ნის გვარადვე სიყვარულის ტატზე დაწვა.

ეს ორნი სიყვარულიანი შევიდნენ სიყვა-
რულისა მორგეს ზე საღრუმ მისმა
სუ დაღვიწყა, იყო ვინმე შეუთვლიყურე მათი
თუ არა?

ისე დაიკრეფნენ, რომ თითქმის კარების

მივუბნებო გეოგრაფიკოსებს, რომლებმაც
 ჰყავს მანგველიშვიდი და თემსირო შემოვიდა
 ჩემთან გადმოხდა და მანცა მას ფაქტობრივად
 საყვარელითა სრული თავისუფლება.

ამ დროს, რა ეს ორნი საყვარელითა ყველ
 გარდაჭრილობითა ერთმანეთს შეჰყავდადენ
 ცოლქმრობისა სამტკაღსვლად, და გრძნობით
 გლოვსებოვდენ ერთმანეთს, ვინაჟამათი ამო-
 ვადენ ჭაღრიდამ ცნობაჲთა ჩემსად ავსაჲგები,
 რომლებიცა მოყვარენ ერთი მხრივდამ წ'ა-
 ქვიდოს, რომელსაც მქონდა დედოფანი დო-
 ლაბეგიათი სეს და სეს მყოფ დატანებულთა
 ცარიელთა დევიდებია, სიადამა ყველაჲგონი
 შექმნით დენსა კაცს, თუ ვინ, ან რას
 მოქმედებდენ წ'აქვიდოდა.

მათ საყვარელითა საყვარელითა ყველ
 აბრიალდა მანგველითა ცეცხლითა წ'აქვიდო-
 და და ავსაჲგონი წ'ამოყვდით გოგნიდოგეგონი
 წ'ან ცხადით.

მომცემბულით სიუცხით, ორთავე ავსა-
 კონი კანკალი შექმნეს და დაბრეს ბუდებდამ
 თოვებია.

დაახ! ჩემო საყვარელითა სანამდე, რა
 მწუხარება გამოვიდარე კახეთში, დიწყო
 თემსირომ, და მივუბნე, ანვი მოვთარ მოვიდარე
 ცოცხლებით, მაგრამ შენ! სუ შენ! ჩემო
 სიუცხლოვ! შენმან საყვარელითა მომთარე-

ნინა ჭ.....

ვინამ ამ უკანასკნელს სიტყვას დას-
რუყოვდა, უცებ დაიქუხა ორმა თითქმის,
რომელთა ცეკვებმა სმა ამოუღებელივე გან-
გმირეს სუფარელთა გულნი, რომელნიც
ცელმოდებულ ნამჯასავით ვადიქცნენ აქეთ ჭ
იქით, ჭ რომლებსაც პატარასხანს უკანსანჯალი
ამოდებულები მხეცებრ დაჰსცქეროდნენ ქუა-
ზა ჭ თახოლოთან.....

ი. ბერიძე.

(განგრძელება შემდგომში.)

თბილისი,
22 აგლის 1859 -ს წელს.
ს. ჯავა.

სუმრობა-გოდველი.

ორს კარგინაში.

მოქმედება წარმოადგება ცდილისში.

მოქმედნი პირნი: ზაქარია, თომა & იესო.

სახილველი წარმოადგენს შეიდან ცეცხლის
წინ.

გამოსვლა პირველი.

ზაქარია & თომა.

ზაქარია.

იგი ასეუ ცისკარში რა ანბები მსწერია?
თომა.

პასუხის ერთგულთ უმათა ემაჯებათ ჩინები.
ზაქარია.

გარწმუნებ, რომ ეგ უფრო ადვილ დასაფერია,
გიდრე რასაც ანბობენ პაშრის ჩათუქსენები. —
ამბობენ ოსეჯათ ვილაც ნაცნობს მსწვევია;
იქ თავის ხვეულებრივ კარვად ჩაუღლეფია;
მოჭყოლია, მითომა პირველად საქართველო
იმის მამა პანისგან იყოთ განათლებული;
მითომ იტალიიდან ემელა კარგი სმღვედელი

იმით გადმოეყვანოს ზე აქ დაელოთ რკულო.
 ლანარაკში რაღაზეც მერმე გაანსწლებულა,
 როცა შინ მოდენათ, ცხაზეც ეცეიბულა
 ზე ანთება მოსვლია. ესლა თუიმე კაცს ძლივს
 ჰსცნობს.
 სკნეშის, როცაშს ზე შეოთაშს, ზე რაღასაც შამსა
 ჰკრძნობს.

თომა.

იგი ასლა ჩემს რა გქნათ? მოდი ჩაიჯეო ცეიფო,
 თაგნირი მოიძურე, გაიკეთე სეღ რქები,
 ფრხსილები გამოიშვი, ევლს მოიბი ეთხნაში,
 ამ სხით მიდი ზე მას შამიძედ დარეკარ თაგი,
 რომ შთუოთ ეგონოს თაგის სუღათა მსუთაგი.
 გეგები ამით მაინც ცოცა დასცეოთ ვეულო,
 ათასში ერთსელ მაინც გასსენოთ მისი სუღი.

გამოსვლა მეორე.

(სახილველი ჩამოადგენს ოსეფს სხლს, სიდაც იგი წავს
 კრავატზედ ავადყოფი, და თაგისთჳს ლამაზყოფს.)

ოსეფა.

ამდენის სნის კაცო ვარ, ჩემს ეუერს არა სმენია,
 რომ ეუერძენი ოდესმე გამსდარ იყოს ავითა;
 აგრეოვე მე ჩემს დღეში ცხვირს სისსლი არ
 შედენია;
 ჰსიანს, რომ მე ზე სუნუ ვდევნათ ნათესავითა.

მაღალი ვით აქლემი, მტკიცედ ვადექ ვით
 ბურჯი;
 სულა საით რა მეტა, რათ გავხდი ესე ლურჯი?
 თანერის აქეთ არის გელარა ვხრამ გელოვებსა,
 ამ სენმა რამდენს აღავს მომაცდინა ქელოვებსა!
 მშრალ შორებს მაჭმადენ, ზედაც მასსამენ წყალსა,
 რა თქმა უნდა ესენი გამოძილევინ მალსა.
 ამომეხლანდა ყელი, პირში აღარ მაქვს გემო,
 ვაჲ ჩემო კასურო, ვაჲ არჯალავ ჩემო!..
 სრულიად დამეკარგა მად ჭ მუჟდი მილი,
 ამისთანა სიუცოცსლეს ზეგრითა ჭხეობს სიკვდილი!
 მასსოვს, ზეგრველ ჯისეებით მისეამს შესანდობარი,
 მელოვარებს ჩემს ყურებით დავიწყებიათ მკვდარი..
 რაც რომ საქართველოში ღვინო შეიქმნა ძვირი,
 ზეგრველ უცხოებსა მკვდარსაც უსარის ურემლითა
 გჭსტორი,
 მაგრამ მისი ზატრონნი—მითომ გერა მსეადმენ—
 გვლავებრივ ზაციუობას მე გელარ მიბედამენ.—
 აჲ ესლანდელი მკვდარი ვით ნახავს სასუფეველს:
 იმის შესანდობრითა ვერ ისეველებს კაცი ყელს!
 წაგვინდა საქართველო, განქქრენ კეთილნი
 დღენი,
 ამ სიძვირემ დაბადა ჩემს გვამში ესე სენი.
 სრულიად დამეკარგა მად ჭ მუჟდი მილი,
 ამისთანა სიუცოცსლეს ზეგრითა ჭხეობს სიკუ-
 დილი!—

გამოსვლა. მესამე.

(ამ დროს შემოვა ოსევის სახლი მაქარია სულამსუთავაძე
ზაცხელი, გელში უჭირამს ჩანგლები, ცელი და ღვთაძრო.)

სულამსუთავაძე.

ეუზს ესმა შენი ნაცვრა ზე გიდე; ვიასელი;
რასაიქ, ხეძო ოსევე, მაგა რათა გაქებს ცხელი?
ოხევა (შიშით შინკვამს.)

მე თქვენს არ მინაცვრისარ, არც გიცნობ ვინ
შეძნდება.

უკაცროდ არაფარ, რაგომ არ დაძმანდება...

ესე ორიოთი დღია ჩამაძივიდა ევლი,
შიტი ვაძივზავნია, აგერ ექიმსაც გელი. —

სულამსუთავაძე.

ამოდ ნუ ჰსწყუხდები... ჰსჯობს შაისზე მოძღვარი,
ეზიარე, ემნდე, ელასკეთ დაუგალ ცხვარი...

ოხევა (გაოცებით.)

რა დროს განდობა არის, ვერ სად არის დიდ
მარსვა;

ნეტა ვინ დაგიბარა, ვინ სურდა შენი ნახვა.

მაგ სამა ამბისთჳს ნუ თუ ელი საჩუქარს... —

შეხისთანა ოხუნჯებს უხეცნებენ თითოთ კარს. —

სულამსუთავაძე (ამოხვრით.)

ხეძო ოსევე, სამიშო მადებს ვალდებულება,

არის ოდეს ჩემს მუხლებს არა აქვს მოსვენება...

უდროვით მივადგები საბრალოს შეწყუხებულის

ზე რა შევაღუფვრად შეუთენებ ყრიაძულის...

მე ვარ სულია მსუიაგი, მისეილი სსელოდ;
შენიც მოსულა ეძა—სულის ამოსასდელად.

ო.სევა (დაღრუჭით.)

ვამ საბრალო თაგო! მეს მაღდს, ეგ რა მითხარი...
მაც თქმით სომ ცოცხალს გაცხა საფლავი მომითხარი.
ხეშის ადრე სიკუდილით მეს რა მოგემატება;
შეგი სსელი, ცოლ-მული სრულად გამიოსრდება...
ათას მეტს დავინიშნამ ხემზედ მოსუცებულთა,
ზრძებსა, კუცებს ჭ დამპლებს, რომელთაც თაგი
ქსმულთა...

უკერ იმათი მაღირსე კიდევ შესანდობარი,
ღ ამ სუთის წლის შემდეგ—ეს სულიც მიიბარი.

სულოთამსუთავი.

შენ სომ ექიმისაგან არა გაქვს ღვინის ნება?

ო.სევა (მოკაცუნებით.)

ხეშის სულის გულისთჳს ხაგელაზ როგორც იქნება;
ან რას მაწყენს მე ღვინო, თუ რომ ვადა შექმნება.

სულოთამსუთავი.

არა, მულო, მაგისი მე სულ არა მაქვს ნება,
ან სუთის წლის სოცოცსლით რაღა მოგემატება?
ხედავრომ დღე-ღღეზედ გაცხ ცხოვრება უჭირდება;
ღვინო, ზური, სორავი ცეცხლის ფასათა ქსდება...
ქალებს კი სულარ იცევი... ქვეყნად ცოლო
მრავლდება;

იმათ წამოსასმლებზედ ქმრებს სარხო უწყალებ...
ო.სევა.

მართალს ბანებს, მაგრამა, ამ სუთ წელიწადზედა,
8.

გჭოცამ, ჩემს ცოლს ლეჩაქოც არ დავსურო
თავსა...
შოლოდ გეშასურობი მე ჩემს მუცელს ჯ ჩემს

სულს,
ამაზედ არას დავსაგე, თუ რამ მბაღია ფულს.

გბეღესიებშიც ვიგელო, სიბრძნე აგნობს სძაღლებს.
სანდისსან სადილოთაც დავბრუნებ ბერებს მღვდლებს.
სულოდ მხუიჯი.

მაგას კარგათა ზმასებ, მაგამ არ შეიძლება
არცარა ზედის მუცელა, არც გადის გავიძლება.
ამისთავს ვიბრუნე, ესლავ, თუ აქლად გქონდეს
ფული,

ანუ გემარსოს სადმე, ან გქონდეს გაცემული,
დურისე გლასაგია, ეკლესიებს შესწირე,
აგრეთვე ქვრივთ ჯ ობოლთ უწყალოდ რამ
მეცაღე.—

ვისთავს რას იმეცებ, ესლავ მე ჩამბაღე—
სამოთხეში შესვლასეც მევე წინ გამიმსვლავ.
ოსეფა.

თუ შოლოდ მაგ იმედით მაჩქარებ წამგზავლებას,
გაჩქარებ, რომ ამოღე შექსდგომისათვის.
დასე ამ სისლს მოკითხოს, დასევე უკნოს
მეგელს,

რომელსღა აქვს თვს ფერი?... ანგი ემე მავსება
მეგელს?...

ჩემო წმინდა მამო, სეღამ ჩემს სიღარიბეს?
გმეღა ასალუხიც, აელი მოუხვი ჟიბებს...

ქვრივ ოსლები ზ მღვდლები გამოძიებებიან მე რას:
 გვ სულ ერთია, რომ წიქილა ხიბოვდეს მერას.
 სულთმსახური.

მე ვეცეობა, რომ მხოლოდ უადგილო სარ მუ-
 ღარი.
 შენ ყოველს მოქმედებს მუდგვის ესე დავთარი.

(სხვის დგომასა და კითხვას.)

ოსევა ოსობინტრე, სხიით სიმოცის წლახა,
 ავ მუცელს, ავ სორცა ზ მღერი ქვრივებისა...
 ოსევა (ბარიდგან სიტყვას ათმუცს.)

ნუ თუ გვ უადგილო—მელო სემსეც მსწერი!
 ნუ იმუცნებ, შენ მადლია, ან რა დამუცრია:
 მე ხეშ დევში ქვრივებსეც თვალთ ათ მუცრია...
 იქნება გი სანდისას სიგის ქემ მუცრია...
 გვ ან მე არ ვიქნები, ან მუცრომით მადმუცრით
 ზ წერაში სიგის უადო ხემსეც გადმოუცრით.

სულთმსახური.

გინც ბედის წიგნს უარ ჰყოფს ზ გმვს მუცრას
 მსეც,

ის წინათვე სიღის იღის უადოხეთისა გმსეც.
 მაგრამ უადო გიგვი ოსობინტრე,

მე ვეცეობა, უარი ზ უმეცის განება—

არა თუ ჰეცრენ უადოთ, ათმეც წიქილებს
 სულთმსახური.

ღ რაც გკითხო, ჩასუხებს მომიგებდე გულებრი-
ლაღ. —

(კითხულობს ღაგთარს)

ერთსეულ ოსეჯა იყო დიდი ზეგრებს ქალაქსა,
ღ იქაურს ამბიებს მოუთხრიადა დალაქსა.
ბევრი რამ უთხრა ავი—წაუხდინა სსეული,
ასე, რომ იქ მოარულთ მოგვით აიღეს გელი.
ოსეჯა.

გე გორებს გეუილაღ მომიგონეს აქაურთ,
რომელთაც თითქმის გაცის თვით თვალში ჩინიცა
შურთ...

სელოთამხუთავი.

მამ განა შენ არ გითქმის, რომ შეიღო ზეგერ-
ბერვი

მოიარე ღ ერთი თონე გერ ჰმოვე წამლად?

ოსეჯა (მოკატუნებით.)

მოიარე, გე შეგვსოქუ, მაგრამ მაშინ შე შერვი,
გვონებ ჰერისგან, მაწესებდა სამეღად. —

სელოთამხუთავი.

მაგისთანა მიწეში როგორ შეიწერებდა,
მაგრამ ფურა დამიგდე, თუ რომ არ გეწარება.

(აგრძელებს ღაგთარის კითხვას.)

ერთსეულ ოსეჯა მეცად შეუდგა სელოს გზას;
ღღეში სამკარ სიონის ჩაუღლიდა ქუჩასა,

ღ ღუთის მშობელს თვალს ცრემლით მეცად
 მამდრებოდა,
 იმის განძრასულებას ამა გინ მისვდებოდა.—
 მაგრამ იქ მეგდომი მკერვლებმა შეაჯყეს, რომ
 საცის წინ

შეწირული ფულები სძირად იკარგებოდა...
 ოსეფა (ყელს აფარებს დაეთარსა.)
 ეგ რა წასაკითხია... კარგი მამაშულობას;
 ბევრი მართლად იფიქრებს ამისთანა სუძრობას.—
 სულთამსუთავი.

ცეუბნები, ამ წიგნში არ იქნება სიჯრუე;
 თუ მოხსენა არა გსურს, შენ ეური მოიერუე.—

(აგრძელებს გმელად გახვევას.)

«რა მკერვლის შევირდებმა ეოველი ესე ნახეს
 მათ ეშმაკობა რალაც მსწრალ გოლში განძრასეს.
 რა შორით მომავალი ოსეფა დახსნეს,
 შავი ფული ჩაყარეს გაცხელებულ უთოში,
 ზ რა კარვად გასურდა, საც წინ დაადებს გროში.
 ოსეფა ჩვეულებრივ დიდის ღალადქითა
 მიასლოვდა ღუთის მშობელს, სეცწნით, ამბო-
 რებითა.—

შემდეგ მან გროშისაკენ ჩუმათ გადაჭეო კელი,
 ზ საშინლად შეჭყვირა, რა დასედა ისე უსკული!
 აქ წვრილ ბიჭებს კასკასი წაჰსქდათ საშინულია,
 ზ ამ საღსში ოსეფა გამგრა, ვითა მეღია.»—

ოსევა (ძალა დატანებითი ღიმილით.)
 მეშინოდ, მამო, მეტად უსარის გულსა,
 რომ ვსუამ აქურ სულს გვსე მოსერსებულსა..
 ერთს უბოლო საქმიდან მსწრაულ ასეთ რამ
 დაჰადგენ,
 რომელიც სისძარძიაც არ წარმოგვიდგება ხეცნ!
 სულთამსუთავი.
 ვსედი, ოსევ, რომ ცდილობ განაქარწყლო მე
 მაგრამ სედი, ამ დროში უვულად არ მოდის
 ცოდნა.
 ამ ცოდნების მქნელი არ უნდა იყო მგირი;
 როგორც წელან გიანარი, ქასას მაუშვი პირი;
 მსოფლივ ამ პირობითა მოგცემ სუთის წლის
 ვადას,
 იარე ქელესებში, ნურც მიღს იკლებ ნურც მადას.

ოსევა.

(უსიამოვნებით ჯერის ბაღისის ქეშე გულს, იღებს იქიდან
 ქისას და აძლევს სულთამსუთავს.)

შენმა მადლმა, მამო, ეს არს უკანასკნელი
 მამის შრომა და სისხლის ოფლით მარჯულებული.
 ინებო განუწილე, ვისაც იცნობდეთ ღიოსად,
 მეც დავთრადგან მომშადელი, ნუ გამსდი მტრის
 გულსად. —

სულთმყოფი.

არამეხს ქისს და ჟიჳსი იღებს.

დარწმუნებული იყავ, რომ უბრაველს ადვილს
სამოთხეში დავიწყდარ. მლა შეე თავი ძილს.
სეკლამდისინ სრულებით სიკსესაც გამოვიღვე,
მაგრამ ორიოთ კვრას უწევლოდ ღვინოს ნუ
დაღვე. —

(თავს უკრამს და გადის.)

ოხევა (თავისთვს.)

დმერთო, თუმც ვაქვს ყოველი რიგსე დაწესე-
ბული,
მაგრამ ესკი მნელია — ყოველგან ფული ზ ფული.
აბა ვინ იფიქრებდა, რომ შენი მოციქული
იქნებოდა ჩვენებრივ ქრთამისა მოყვარული!...

გარდანქმეული.

ღვინის დაყენება საქართველოში.

ჩუშნაჲს, — მცხოვრებთაჲს საქართველოში, დიდად სასიამოვნო აჲდა იყვეს, რომ ცაისკრისა ერთს ნაწილში ვხედავთ სოფლის სახლოსნობის სტაციებს. აქამოდღენ მოკლებულნი ვიყავით ამ გვართა სასარგებლოთა თხზულებათა; აქამოდღენ, იმ გვარი არა გვაქესრა დაბეჭდილი წიგნი, რომლითაცა აწარმოებდეს გელოვნებით თავის საქმეს მიწის მსვენელი. დიდად სასარგებლო იქნებოდა დაბეჭვდა იმ გვართა სოფლიაურთა სახლოსნობათა, რომლითაცა აწარმოებენ დიდის ხნის გამოცდილებით, დახელოვნებული სოფლის მეცტონენი, თუ გლეხნი. სამწუხაროდ ჩუშნაჲ ესე გამოცდილებანი დახელოვნებულითა მიწის მსვენელითა, რჩების დროებით დავიწყებულად მაშინ, როდესაც რომ ვინ იცის რამდენი გვარი ცკელილება შენიშნულია იმათგან მიწის ხენაში, თუ

გსაქმეთ დეინას დაყენებაში. ჩუშნებური
 სხეულობა, გერეთი ვიდევ არ მოსულა
 სისრულეში & ჩუშნი სხეულის პატრონები
 მსწავლობენ მხოლოდ საკუთრის მეტადი-
 ნეობით & გამოცდილებით. მომატებით &
 უკეთ ვაკეთება მაქის, თუ გენახსა, ჩუშნი
 წინ არის გზით არ მიდის. მარველად ამის-
 თეს, რომ რომელისც გამოცდილება აქვს
 ამ გვარ სქემში, ის არის მსწერს, რომ-
 ლისაღი კითხვა შეეძლოს საზოგადოებას &
 მეორეთ ამისთეს, რომ როგორც შეპ-
 ტონენი, აგრეთვე მაქის მხარეგონი
 ერთიგონიანების ძლიერ არ გვარებთან &
 არა ჰკითხვენ ერთიგონის რჩევას. მოაგრობა
 ყოველთეს მხით არის ჰქმნის ყოველივე
 რაც რომ სსარგებლოა ჩუშნის ქუშენისათეს,
 გარნა ამისთეს სჭიროა იქონიოს მასლოა,
 ესე იგი: სჭიროა იტოდეს ვის როგორ
 მიჰყავს თავისი სხეულობის სქემ? მუარ-
 ველობას & ფულოთ შემჩ'ვობას მოაგრობა
 არ მისცემს გრის პირს, უკეთაუ არ არის
 დარწმუნებული მახე, რომ რა სქემითაც
 აძლევს შემჩ'ვობას, შეესება საზოგადოებას.
 რომდენ გერმე ყუბოვნია & სთბოვს საზოგა-
 დოება საკუთრად ამ საგანზე შედგენილი,
 ჩუშნთა შეპატონეთა, გცნობებინათ თავიან-
 თი პირი სხეულობისათეს & ჩუშნთა ვიდე-

ორგანი იხილნათ, რომ მოგვეცემენ შეწყობას მებატონენი იგი, რომელთაც აქვს გამოცდილება ჰ არიან დამკვირვებულნი.

როგორც გვესმის სხვა ჰ სხვა სოფლიობიდან, გარემოს ცვალებას, შეწყვნიათ ღებობათ წრეწდელს წელს არის ჩანებაყოფი ბაჟის მოსავალი. სხვილება იყვნენ ჩანებაყოფის მდგომარეობაში. რაც რომ შეგება კახიის ვენახებს, ღებობი იძისთან მოსავალია, რომელთაც როგორც აწიან აქაურნი მებატონენი, არ გვეხსოვს არის წლის განმავლობაში. ყურძნის სწყულება ძრიელ დასუსტდა, ესე რომ თითქმის ღებობი იძელია მოძველს წელაწადს სწყულება. არ იყოს ავადყოფი ვაზი ჰ აუ იქნება სდმე, ძრიელ მძირელი. მაჟის ვგრობაში დიდი მცადინეობა აქვს აქიძენს, შეიტყონ, აუ ვითარი წამალი მოახდება ვაზის სწყულებას. ვგრობიის ყურწელებში ყოველითვს შევხედებით სოფლმე სხვა ჰ სხვათ ღონისძიებათ, გარნა არცა ერთი იმაიგანი მგდენს არის წარმოგვადგენს. მხოლოდ ერთი გოგირდი ჰბოვეს ნამდვილი ღონის ძიებად. ჩქსნი ჩჩვეა ეს არის, რომ მოიჭრის ვაზი ვარგად დახუა. უნდა გვადილობდეთ დავიცვათ სიფუთო, ვადრე გამოაუდგეთ იმ აზრის რომ ვაზმა მოგვეს მალე, მომატებით ყურძენი.

კახური ღვინო ძველთაგანვე, არა თუ მხოლოდ ნაქებია მრთელს საქართველოში, არამედ ევროპაშიც შევიდა ქება ზეგვრითა ჰსგონის იმათს სასმელებს. არ დაუწყებთ განვიცხვას არცა ევროპიის გემოსა, არ შეიძლება არა ვსაქუთა, რომ ღროება, სჭირდება ზე ხსნაგით სშირათა ჰსცელიის გემოს. ამაში არ არის ეჭვ, რომ გამოჩენილი ჟღერენსიის ქვეყნის ღვინო ისე არ მოგვცემს ჩუქს გამოჯიღებასა, როგორც ჩუქსი კახური ზახუსი. ჩვეულება არის აგრეთვე გემო, ანუ უკეთესი ვსაქუთა, გემო არის ზოგჯერ ჩვეულება, თუძლა ესე წარმოსდგება ადგილის მღვთაოვანთაგან ზე ჰგონისგან. —

სხუთა ქვეყნის ხალხნი, აქ მოსულნი, არ აქებენ ჩუქსს ღვინოს, თუძლა იბძლიან, რომ უკეთესის ღვინის გავითება შეიძლება კახურის ყურძნისა, ესე იგი ისეთისა, რომელიცა გამოჯიღო გახდიდეს იმათს გემოვნებას. ეს სრულებით სიმართლითი ღიბარავი არ არის, ამისათვის რომ ყოველი სხუთა ქვეყნის ხალხი აქებს თავის მამულისს, უმეტესთ თუ სარგებლობაც არის რამე თავისის ქვეყნისა. იქნება ამისათვისც არ მოსწონდეთ, რადგანც შესუჩვევნი არიან. გამოცდილი ზე დაველოვნებულნი ამ გვარს სახლთნობის საქმეში, ზღვების გაღმითგან

ჩვენ ჭკუას ვერ გვ'ჩავლიან. რამდენჯერ შევხედრივართ ჩვენ სხვათა ქვეყნების ღვინის დამყენებელთა, რომელთაც სისრულით არა მქონიათ ცოდნა ამ გვარის სავნისა. იტან რა სავსრველია იმ გვრი, რომელიცა მოყხდება მხოლოდ იმის მხარეს, ჰ არა ჩვენსს. რომ დავ ჩვეთი დეყენება ჩვენის ღვინისა იმ ჩვეთი, რა ჩვეთიაც დეყენებენ ერთმანში, ეს ამის ნამნავს, ავიღოთ ღვინო ჰ თუდღეობა დეყენებით. ცხადია, რომ ჩვენის ქსურის ყურმნიდან შესაძლებელია დეყენოთ ევროპიელითვედ უკეთესი ღვინოება, მაგალითად: დეყენოთ სერესი, მდერა, სოტერნი, ზურგონისა ჰ სს. მაგრამ მგონია საქმროებას არ მოითხოვდეს ზურგონის შეცვლა რამდგ. ჩვენ აუნდა გვექონდეს რიგორც საკუთარს ხარისს საკუთარი ღვინო, საკუთარის გემოთი, საკუთარის სურნელობით, რომელიცა შეგვიძლიან გახედვით მივ'გრეთ დამეჭდელი ქაღალდი ჰ ვუჭ'ოდოთ ნაცვლიად მდერა, ხერესი, სოტერნი, — კარდანესული, ყურგელისა, ზეჟანანისა,, ღოღოდალისა ჰ სს.

ჩვენთა ღვინის დამყენებელთა ჰ მომხმარებელთა კარგათ ჰ დარჩ'მუნებით იტან, რომ ჩვენთა ყურმნთა იმისთანა ღირსება აქვსთ, რომ ყუჭველიდ მოგვცემენ ჩინებულის ღვინოს. ჩვენ მხოლოდ ვკავლიან ერთი,

შვითხაზო: რა? აჲ რა: შევიტყუოთ, გამოვი-
ციოთხოთ ჭ გამოვიძიოთ, თუ ვითა აყენებენ
გვრობიელნი თავიანთ ნაქებს ღვინოებს? რა
შევიტყუოთ ეს, შემდგომს ველადნეთ, დაჯ-
ყენოთ ისე გვლოვნებით ჭ მეტადნეობით
რომ არცა ზუნება შეუცვალეთ ჩუშნს ყურ-
ძენს ჭ არცა ისე მოვიტყუოთ, რომ რაც არ
მოუხდება ისე არ შეგუწყოთ გელი. ჩუშნთა
კახეთის საყვარელითა შებატონეთა კარგათ
ილაპან, რომ ჩუშნი ღვინოება კადევ ისეთნი
არ არიან, როგორიც იმედი გვაქვს გამოხა-
ლისაგან. ესაღბა, რომ გვაკლია მხოლოდ
გვლოვნება, თუ ვითა დაჯყენოთ.

უბირველესი ნაკლოებებება ჩუშნი მდგო-
მარეობს მასში, რომ აქამომდენ არ ვიცით
გადაღება ერთის ჭყურჭელითგან შეორეში,
რომლისაგანაც წარმოსდგება სიბრწყინვალე
ჭ სიწმიდე, რადგანაც აქამომდენ არა ვხმარობთ
განმანათლებელს საშუალობას. ეს ამისათვის
ყოფრო წარმოსდგება, რომ ჩუშნ ძველებურათ
იმას კვიტრობთ მხოლოდ, ღვინო გვექონდეს
ყვად ჭ აღარ დავხდევთ ღვინის სიკეთეს.

საქართველოში როგორც ვიცით ყოველითა,
ღვინო ინახება ქვევრებში, იმ გვარ ქვევრე-
ბში, რომელითგანაც სხუთთა ქუშყნის ხალხნი
ბევრადვე ჰკვრობდნენ რადგანაც არ იღებენ
ერთის ქვევრიდგან შეორეში, საიდგანაც

წამოსდგება ღვინის სიბრწყინვალე და სიწმინდე. თუბლა მრავალთა შეხატონეთა მოივარეს ამისთვის სხვა და სხვა გვარი საშუალოდა, ვარსა მინდ გერ მისცეს საკმაო კმეფოთვილე და მხოლოდ ამით გამოუყვალეს სხაოცლა და ღირსებათა თავიანთი ღვინოსა.

ყოველთა საქართველოში მცხოვრებთა იტან, თუ ვითა ღვინებს ღვინოს. ჩვენში ღვინოსა მსწყურადენ ფეხით (მხოლოდ ნემსების კელთონაში ხმარობენ მარსსა (ჭახრაგი) ღვინოს ანხამენ ქვევრებში, ანუ თახის გოგებში, რომელიცა ღრმად ჩაფლულია მიწაში. სარდალებში სიგრილისათვის ღვინოს ანხამენ მხოლოდ ცოცხლისში, ისიც მხოლოდ ზოგნი ერთნი შეხატონენი.

დაფენება ღვინისა და შენახვა, არის იმ გვარი, რომელიცა არ არის დასაწყენი. მხოლოდ ძალიანი ვარგი იქნებოდა, ყვეთაყუკეთი შენახვისათვის და დაცვისათვის იმ გვარად რომ არ წახდენილიყო არც გემო, არც სურნელება და არცა თვსება, ახმარებდენ შემდგომსა დარბებლას:

სამის წლის ღვინო და ოთხისა, აშვიათად მოიპოვება საქართველოში და გასაყიდათ ხომ სრულებით ვერ იშოვება.

რისათვის? აჲ კითხვა. — რასაჲკრველია

ამისათვის, რომ აღმოჩნდეს არა გზმარობა: აუკეთეს საშველოებასა ღვინის დატვირთვას.

საქართველოში, იმერეთში, გურიაში, მინგრელითში & აფხაზეთში ღვინო არის საზოგადოდ სხმარი; გრეგნის ღვებინაში მხოლოდ ქრისტეანები აყენებენ ღვინოს. მდიდარს თავდას შუის საქართველოში, შუათანას მებატონეს & თვითღარიბს სოფლოვს ყოველთა აქესთ თავიანი შესაგვარად გენახი მაშხადამე თავიანთი ერთის წლის სხმელი ღვინო. ვახეთი გამოდის დიდ ძალი ღვინო, მხოლოდ აღმოჩნდეს არ ვიცი, რიტხვი ჩივთა.

შენახსოვს ღვინისა გვმსახურებენ დიდ-როჲნი ქვევრები. ესე ქვევრები არა თუ არ გარგან დასცველიდ, არამედ ფრიად სხმარ-გებლობადა არიან. ძირი ქვევრისა, მოყვანი-ლია ვაჩროთ, გვმსახურებს შესაგრეოდ მტოვსი. ძველი ნახმარი ქვევრი აუკეთ-ინახავს ღვინოს, & არცა აძლევს არა ვითარსა გემოსა, რომელიცა მოხდება ხოლმე ზოჭ-კებში. ჩივთოყლი მიწაში ქვევრი, ვარგათ დახურილი, არ აუშვებს ღვინოში ზავსა & გვერდებითგან ხომ სრულებით არა ვითარა გემო მიწისა არ ეკარება. ყოველი ესე მხოლოდ აღმოჩნდეს არის ვარგი, ვიდრე ღვინო დგას ერთს აღიავს აუზრუწყელიდ, გარნა ვადმოღების ჟამს, ვერა გზმარობთ

ზიგან სანაყლოებს, ღვინოს ვიღებო სოფლმე
ქვევრებიოვან ჩივიო, რომელსაცამო ყვევრესი
სუნა ამოაქვს ჭ აზნევს ჰაერი, ამის გარდა
რაც ივო ჰაერიც ჰხვდება, მაშასადამე ყუბარ-
ველესი ნაწილი ღვინოსა გაჰქრება სოფლმე
ჰაერში; მტოვ ჭ ყოველივე სიმღერივე,
დაღვევილი ძირში, ზემოთ აღიწევა ჭ იმ-
ღვრევა; დასასრულოს, რა მოხვდება ჰაერი,
ამოღვებს ყამს ღვინოსა, რომელიცა გასტა-
ნებს კარგა ხანი, ყუბრო მაშინ თუ ქვევრი
მეტად დიდია, შემდგომს რაც ყნდა დაუცვარი
ჭ შევინახოთ, მაინც არ შემდგება ბოლოს
არ დაძმარდეს ჭ არ წახდეს.

დიდის ქვევრის ქონების ხსიათი, სიქართ-
ველოში არის ძველთაიგანვე. მეუვეთა ძარნებ-
ში ჰქონათი ქვევრები, მეტათ დიდროვა-
ნები. აღმენებისა ყამს ქუთაისის ღიმნაზიისა,
რომელსაცა ყუბარავს ახლა ნაწილი ოქროს
ჩარდახის ზღისა, როდესაც ჰსთხრიდენ სამარ-
ველოს, ჰპოვეს შრავალნი ქვევრები, მეტად
დიდროანნი. ზემო რაჭაში, შინდა ციხეში,
აღმენებულის გრისთავიგან, არის აქამომდენ
ერთი ჭყური (ქვევრი.) რომელიშიც ჩადის
რვა ასი ვედრო. აღრინდელის დროში, ვისაც
ამ გვარი ქვევრები ჰქონდა, შიამნდა სახელოდ.
რასავევრელია ამ გვარის ქვევრებიოვან ღვი-
ნის ამოღება ძნელია, — დრო ყნდება დიდი,

რომლის მიხედვითაც სდება ღვინო ზემო
აღწერის კვალობაზე.

ზოჯგების შემოდება ჩუშნში, არ არის
სასარგებლო, მხოლოდ ქვევრებისა მატად
დიდროანის ქონება, აგრეთვე ამ გვარათ.
მხოლოდ შეიძლება შუათანის ქვევრების
ქონება.

ამ პირველი საშუალობა ღვინის დაცვასთან:
როდესაც ღვინო იწურება, მაშინ გამოჩე-
წური ღვინო ჩამოდის პირველის ქვევრში,
ასე რომ პირველის ქვევრის ძირი ვიანა-
სწორებოდეს, რომელიშიაც შეინახება ღვინო.
პარტის პირველიდან მეორეს წლისა, ანუ
ვიდრე აღევალებოდეს ვენახებში, მეორეს
წელიწადს წყურბენი. ამ დროს ისე უნდა
გადაცალოს სხვა ქვევრში ღვინო, რომ არც
ჰაერი მოხვდეს ზედა ნათელი, გადაცლის
დროს უნდა ახმარებოდეს თუნუქის ტყუმო,
ასე რომ, წვერი ჩაუყონ ღვინოს ქვევრში
ღ გარს ისე დაუყონ, რომ სრულყოფილი
ჰაერი არ ჩავიდეს. ამ წესით გარდაიცვლება
მეორეს ქვევრში. პირველის ქვევრში, დარ-
ჩება ძირში მხოლოდ ერთი მცლეოეს გადა-
ღებულა ღვინო, მხოლოდ საგსე ქვევრში,
უნდა შეინახებოდეს ვიდრე ერთს წელიწადს
რომლისა განმავლობაში, ამავე წესით უნდა
გადიდებოდეს. ამ რესპერველია დამთება

მალიანი მკარფდი მტლიე, ღვინო იქნება მე-
 ცად წმიდელ, სურნელიანი ჭ ჩინებულო
 გემოიანი. ამ ყვანსკნელად ვადღებულის
 ქვევრში იქმოდენ შეინახეს პატრონი,
 რამდენაც წელიწადი სურს. როდესაც ვახ-
 სნა სურდეს მოსახმარებლოდ, თუ ვახსიდად,
 მაშინ ტუმბოთივე სამყალოებით, ვადიდებს
 ბუთილოვებში, დაპყდეს ვარგათ ჭ მაშინ
 ყვევრის სმა აღარ შეიძლება. მხოლოდ
 ბუტილოვ არის მომტყებით საჭირო. ვიდრე
 ბუტილოვ არ ვაიფდება, ჩუშნში მწელია
 მოხმარება ამ გვარის სამყალოებისა. ვახეთს,
 პეროვსს თვალსა საქართველოს გვარგვი-
 ნისას, შეუძლიან ვადაჭარბოს თავისი
 ჩინებულო ღვინოები, ჩინებულოთ ღვინოებს
 ჭრანკიისას, სოფრანკეთისას ჭ მოზელიას.
 ერთმან ვახეთის მებატონეთაგანმა, რომელიცა
 აქვს მრავალი ვენახები, ამ ჩჩევაზე ვკიპასუხა:
 «ჩემის აზრით, თუნუქის ტუმბოს მეტი
 ჩუშნოვს საჭირო არა არისრო. ეს სიტყუა,
 ჭეშმარიტია!

Беглый обзоръ 12 книжекъ журнала „Заря“ съ января по Декабрь 1858 г.

ნ. ზერძენოვისა.

გაზეთში „ვაკვან“ (№ 42, 43, 49, & 50) დაიბეჭდა ორი სტატია იუ. ნ. ზერძენოვისა ქართული 1858 წ. ყურნალებზე „ცისკარი“.

იუ. ავტორს შეჟენი შეავს „ცისკრის“ ანკლოუ-ლოგებმა, &, ამასთან, როგორაღიკ გაცუობი (თუ არა ესტდებოი), არ ავლია იმას სურვ-ლიცა ქართული ლიტერატურის განმშქწნიე-რებისა & წარმატებისა. გვკვრს, შითამ იუ. ზერძენოვი რატომ არ გადმოგვცა თავისი შენიშნულები ქართულთ! ქართული იმასი სიტყვა ქართველებს ყუროი მოგვიტანდა სარგებლობასა...

ჩუქს საჭიროდ დავინახეთ გარდავცეთ „ცისკრის“ წამკითხველთა იუ. ზერძენოვის შენიშნულებანი & ამასთანავე ყჩვენოთ ამით საუყ-მკლიანობა ანუ ყსაუყმკლიობა.

„იუ. ავტორი ამ სტატიებთა ანგარიშს აქლევს გზ. ბეგ. წამწახველთა ქართულ ლიტერატურას წარმატებაზე.“

ცხადდ ვიქმეთ, ეს არის კრიტიკა სასტიკი უადგილოთ, უდროოთ. ამ გვარი კრიტიკა, როგორც ვნახეთ შერძე, ყფერ კიდევ აღრეა „ცისკრისაჲს“

„იუ. ზერძენოვი შესავალში ჰორწმლად ზოდის ითხოვს,

რომ დაეგვიანა თავისი ანგარიშით. რასაკვრველია, ანბანს ისი, წამკობსელები არა დაჰყარებოდათ ამ დაგვიანებით, რადგან ესე უმეტესი იმადგინა გარდაუდებით ფიქრით რეინის გზისგან და მოლოცვიურ გონიერებასე, ხალხის სიმდიდრესე, დედუკის მნიშვნელობასე და სხ. »

გეგონება, «კავკასიის» წამკობსელებითა იმდენი მზრუნველობა მიუღიით, იმდენი შემწეობა მიუღიით «ცისკარის»-ს, რომ ყოყოით საჭირო იყო მოვითხოვით ყ. კრიტიკოსისაგან ანგარიშით. რასაკვრველია რიგია, რომ «კავკასია» მისცეს ცნება განათლებულ სოფელისა თავისი მესობის (ცისკარის) წარმატებზე; მაგრამ ამასთან არ ყუნდა დაივიწყოს, რომ თუ ხედავს რასმე წარუმატებლობას, ყუნდა ყჩუწნოს მიზეზებიცა ყუნდარჩენისა. ღიოტონის სიტყვით კი მოჩუყუნა არ გუადრება განათლებულის გაზეოსა.

«რადგანაც საღიფროტურო წარმოებით გამოიმება გავსნა სსოგადობის გონებისა, ამიტომ უ. ზეოდნოვს ვალად თავს უღვია ეოველავს თავის დროს, მოილაპარაკოს ქართულ ლიტერატურასე.—აჲ! დანებნული დრო კიდევ გადვიდა: 1853 წ. გახვლო; მოვალემ მოიგონა აღქმული სიტყვა, დაინახა 12 წიგნი «ცისკარისა» და თქვა (მოუზიდავებლად, ესე იგი პირდაუფერებლად): 1853 წელსაცა მიღრეკილება «ცისკარისა» არ ეთანსმებათ ესლანდელ გონების მიღრეკილებას. უწინდელსავით «ცისკარი» უფერულია და შეიცავს სტატიებსა, რადგანამ შემთხვევით შეგრებულემა. »

ესე იგი, ყ. ავტორი ითხოვს, რომ «ცისკარი» იყოს ეგრეთივე სრული ჭსამგადიით, რომგონობთც ერთი რომელიმე სამგადიით. ყურნალი გვრობიისა: ყოველი

წიგნი „ცისკრისა“ უნდა შეიცავდეს ნამდვილ ქართულ წარმოებასა ძეშოსა ან აწინდელსა. თარგმანსა ცაროშელომე სამაგალითო თხზულებიან; სწავლასა ზე გელოვნებას: ჭილო-სოჭიურსა, ისტორიკურსა, ჭილოლოგიურსა, არხეოლოგიურსა, ხალხის სიმდიდრისასა, ხალხის გამგეობისასა ზე სს. ზე სს.; კრიტიკასა; სხუ-ზე სხუ ანბავსა გასართობად: მოკლე რასმე ანბავსა, ანუ სახილველს რასმე წარმოღვენას; თითქმის მოღვენასა.

ნამდვილად, „ცისკარი“, როგორათუც ყველა სხუა უყრნალი, უნდა იყოს სასწავლებელი განმძეწწნიერებულის სიტყვერებისა, ყოვლის სწავლისა ზე გელოვნებისა; მაგრამ ეხლა ვერ მოვთხოვთ ორის წლის „ცისკარს“ იმ სამაგალითო სრულებასა, როგორსაცა ითხოვს ყ. ბერძენოვი. მოუყრიდებლად ვამტკიცებთ, რომ ეს შენიშნულება ყ. ბერძენოვისა არის სასტიკი, ყსაუყებელი, უადგილო, უღრლო.

თითქმის პეგლნიც კი ჭილოსოჭოსნი წარმართნი, საკუთარის გონების გამოკეტოვით, მიხუდნენ, რომ ვატი ისე არ არის შექნილი, როგორც სცოდნათ დაცემული მდგომარებაში ვხედავთ ეხლა იმასა. ეს გონების დახლოვება ჭეშმარიტებასთან არ არის ყსაუყებელი. მართლადაც, ვატი მხო-

ღიად ხორციით გეყოვნის ხილყო ბუნებას,
 მეორედა იმისი ნაწილი, უხილავი, რომ
 გრძნობს, ჰაზრობს, განსჯის, განაგებს, ბრძა-
 ნებლობს, მეფოს, არ არის გუთუნადილება ამ
 ბუნებასა—ისია უზენაესის ბუნებისა. თუ ეს
 ასე არ არის, მაშინ ცატი როგორღა არღვევს
 ხილყო ბუნების სჯულისა, როგორღა ებრ-
 ძვს, სძლევეს, უბრძანებს ამ ბუნებას? რატომ
 არ არის მეგრული ამ ბუნების სჯულით,
 როგორათუც მეგრული არიან ზ სჯულის
 გარე გერ გავლენ შირყუყუ, მუკინუწლი
 თევზი ზ ქუშქმრომი? ყველა სხუა ცხოველს
 მიუქთათ ზ მშათ ეძლევა ყოველი ნაწი, რაც
 განჩინებულია იმათთუ სჯულით: კაცსავი,
 ამ დიდებულს ზ ამაყ არსებას, იოცისოდენი
 არა ეძლევაზ ბუნებისაგან მშათ: ყველა უნდა
 ისწავლოს: სმაცა, ჭამაცა, ჩაცმაცა. სხუა ცხო-
 ველმა რაც მიიღო დაბადებითვე ბუნებისაგან ისი
 იცის, ის მეტს ველარას ისწავლის, ვერცა
 თავის თავათ, ვერცა სხვსაგან, ამიტომ რომ
 არ აქვს თავისუფლებითი ნება, განსჯა,
 სურვილი ზ მიდრეკილება. კაციღა, რომელი-
 მაცა დაბადებით სრულიებით არა იცისრა,
 არცარასა გრძნობს, თან-ღ-თანმოდის გონებას,
 თავისთავათ ელცეს უკეთესობას, დიდებას, დიდ-
 მუწნიერებას, უფლობას; საზღვარიარა აქვს იმისს
 სურვილისა, აღფრთოვანებასა, მხნეობასა, მეცა-
 დანეობასა. მაგრამ კაცი რათ არის დაცვე-

ბუკია მარტო ქვეყანათაზე? რათ არის მინ-
დობილი საკუთრათ თავის თავზე? თუთან რაი.
უნდა ექვედო ასწავლოს? რატომ თუთ შნეო-
ბითი ბუნება არ ასწავლის იმდენს, რამდე-
ნიც საჭიროა?—კაცი თუთ მდგომარე-ა,
ამიტომ რომ იმას აქვს გარე შემოყრუვადი
თავისუფალი ნება, აქვს გონება, აღუარ ამს-
მელად სწავლისი. იმისი სული შემკობილია:
გონებით, გულისით, განსჯით, გრძნობით,
გამოხატულობით, სახსოვრით & სხ. ყოველი
ეს ეძლევა კაცს მხათ. მაგრამ გზიანდელი
კაცის მდგომარეობაში ამ სულის ძალით
უნდა გაღვიძება, გაძლიერება, გონებას გან-
თავება & გულის გავითარება სწავლით; ამი-
ტომ რომ სული დაბნელებულია, როგორა-
თაც ხორცი დარღვეულია რომელიმე თრთა-
ვე ბუნების დამარღვევლის მიზეზისა გამო
& ამ მიზეზის წყარო უნდა იყოს რასაკუ-
რეთი თუთ კაცი, რადგანაც მხოლოდ ის
მიეცა სწავლის ტანჯვა.

გონებას სწავლით & ესაჭიროება ცოდნა,
საჩუქრება & ეგლოვნება, რომელიცა
მოიბოვებთან სწავლით & საკუთრის განსჯით.
რადგანაც სწავლა გარდაცემა ერთისაგან
მეორესა, ამიტომ განგების სიზრძნემ გონების
სიტყვასთან მოსცა კაცს ხორციელი სიტყუ-
რებაცა. კაცმაღა გრძნობათ დასატკობად,

დასაზღოვებლად ზე გონების დასამტკიცებლად
საქაროდ დაინახა ზე დასდუა თავისთვის სჯაყ-
ლად გაემშუშნაგრებინა ღოძარავი წარმოთქ-
მაში ზე წერილში. აქვდამ წარმოსდგა
განმშუშნაგრებულთ სიტყვებზეა ანუ ღოცე-
რატყრა.

გონება კაცისა ზე მსთანვე ენა
გონებისა, შეიძლება მივამზავსოთ ცალთ-
ნში ჩავარდნილ ძვრ-ფასს აღოძახსა.
აღოძახი მაშინ არის ნათელი, მშუშნაგრი,
ძვრ-ფასი, როდესაც ვაიწმინდება, გათილება.
აღოძახი გათილება შიოღოთი აღოძახითვე.
ერთის კუთხის გათილა მოითხოვს შრავალს
ხანს ზე დიდს შრომას. მზგავსადვე ამისა
კაცის დაზნელებულს გონებას ეჭირვება სიზნე-
ლისგან გამოყუანა, განათლება ზე განვითა-
რება სწავლით; სწავლა მოითხოვს დროსა
ზე შრომასა. გასსენით ისტორიები ყველა
საგელომწიფოებისა ზე ნახვით, რომ ისინი აგერ
რავდენიმე საუკუნეა, რაცა სწავლობენ, ზე
იმითი ნამდვილი ზე სრული განათლება ჯერ
კიდევ შორს არის.

საქართველო დაშოა გარე, ევროპიის განათ-
ლებისა ყველამ კაცით მიზგეზი. საქართველო
დამაშავე არ არის. ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ
რომ ქართველებს უნდა ჰქონებოდეთ ღოცე-

ბატყობა ქრისტეს შობის წინაჲ (*). მართ-
ლია, არა გვაქვს ამასე დასამტკაცებელი
სახსოვარები, მაგრამ ეს კია ჭეშმარიტი,
რომ თუ საქართუშლოს არ ჰქონებოდა გან-
ვითარებული ღოცებობა, ვერცაღა ასე
მშვენიერის, დიქნდილის, ნაქაველის ენით
გადმოიღებდნენ საღმთო წერილისა ქართულ
ენასე. მეორეს მხრით თუ საქართუშლომ
მიიღო მრავალი სპარსეთისაგან, შეუძლებე-
ლია, რომ ყურო უმეტესი არ მიეღო ამის
განათლებული საბერძნეთისაგან. მუსლინი საბერ-
ძნეთის ისტორიკოსნი დაგვარწმუნებენ, რომ
ქართველებს ჰქონია ბერძენთან მიწერმოწერა
ჲ წასუთა მოსუთა.—არ არის საკვრველი
რომ იმ დროსი თხზულება არც ერთი არ
დაგვრჩა: ბერძნებს, ბევრი მილოლიონების
წიგნების პატრონებს ჲ მამათ ყოვლის
სწავლისს, ყურო არა დარჩათ; ამ მეცხრა-
მეტე საუკუნეში აწყეს ბერძნებმა გელახლად
სწავლა აზნაიდაჲ! —

ქართუშლო ხელნი დაბერდა ჲ მაიწია
სიკუდილომდინ. საჭირო იყო აღმადგინებელი
მარჯუენა, ჲ ამა გამობრწეინდა მცხინურის
ნათლიით ღენი დავით აღმაშენებლისა ჲ თამარ

(*) უ. ბერძენიუი ამგე თაგის გრძიცებში ანობს, რომ
ქართუშლების გონების განვითარება იქუთ მათამ იმ ყამიდაჲ,
როდესაც გადიოთუენა საღმთო წერილი.

მეფისა. საქართველო, როგორათუა ორბი
გაახლდა, გაჭაბუკდა. მაშინ ორ მეფის
გონების სივისაგან აერთო ჟარი თუი მდგო-
მარეთა მშაზრელთა—მწერალთა, რომელთა
შორის პირველი აღვიდა ყუჩირაგს რუსთა-
ველს. რუსთაველია წარჩინებული მწერა-
ლთა გარდა ყნა ყოველიყვნენ სამუდლო
მწერალნიცა. ნუ თუ იმ ჭაბუკთა, ყოველ
წელს რომ იზღებოდნენ მეფეს ხარჯით
ათინაში, არა მოგვიტანესრა?... ორიოდ
წიგნები რომ დაგვრჩნენ, შუასს წელს ვერ
დაიტევდნენ რუსთაველის ენასა, რომელითუ
ვლამარავობი ყბლა. ამ ორიოდ წიგნებთ
ვერ დავამტკიცებთ, რომ სწავლა ზ სიუა
წიგნებიც არა გვეჩვენებოდეს. ზდილობას ზ
დარბაისლოურ ღამარავს, სწავლის ნაყოფთა,
ვხედავთ დღესაც ხალხში. ვეფხვისტყაოხანი
რო არ დაგვრჩენოდ, ვეცყოლით რუსთაველს
არ ყვებოდით, მაგრამ შუასს წელს
მოაყწ ყვეტელ ომიანობამ ფესვიანად ამოაგდო
ჩქსნი ყოველი სწავლა ზ შემოსრა წარმოება
მწერალთა. საქართველოს ხედრი იყო-ხმალი.
სადღა სმალი მუშაობს, იქ მშუდობა ვერ
დამკვდრდება; სადღა არარის მშუდობა, იქ
ვერ აღმოცენდება სწავლა ზ გელიოვნება.
მამაპანისგან ჩქსნ ძლიოვდა ვისწავლოთ
ან-ბანი, ან ერთი ფულო... ასე დღეს

საქართველო!

აგერ სამოცა წელიწადი ჩქარა შესრულდება რაც რუსის მთავრობამ მიგვიღო მუხრანელობაში. გავიდა ორმოც ზეათი წელიწადი ზეერთი არაჲნ გამოჩნდა ჩუშნგანი, რომ ესურგა აღდგინება ქართულის ლიტერატურისა. ისევ თუთ მთავრობამ ინება ეს....

ჩუშნ, ქართველებს, მამებისგან არა გვისწავლიან, სხუის არა ყსწავლებიან ჩუშნთვს, წიგნები არ დაგვჩენია რომ გვესწავლო: სითვანდა ყნდა ვიცოდეთ წიგნი, წერა? ყ. ზერძენოვმა ყოველივე ეს ვარგა იცის, ამიტომ რომ იმასაც მამისგან ანბანის მეტი სხუა ქართული არა ყსწავლიან— ეს არის მიხეზი, რომ თავისი გრიტივა ქართულათ არ დაწერა,—მგრაშვი ჩუშნგან ისეთის ზახით ითხოვს ის, ვწეროთ მსწავლოელ სეგანზე ზ მსწავლოელის ყნით, რომ დაგვესრულებინოს ქართული ყნაზე გიმნაზიები, ლიცეები, ყნივერსიტეტები, აკადემიები. მაგრამ რას ვანბო? აგერ რა დიდი ხანია, რომ ჩუშნში გამოჩნდა მრავალნი თუთ მდგომარე მმარგონიკა, მთარგმნელებიკა. იმთავანნი წარჩინებულნი არიან: ვ. ვკატ. ყრისთავისა. კოლხიდელი, თ. გ. ორბელიანი, თ. გ. ყრისთავი, თ. დ. მაჩაბელი. საქარ ქართულიკი.— ხედავთ, როგორი სიღბი სსწრავლოდ თავის

თავით გასწავლდა!...

განა ორიოდე თუთ მდგომარე მჭახვრე-
ლნი—ჩქვრალნი ჰარველში საკმაონი არ
არიან?—თუ შევადარებთ ყუბო ხალხის
პირუშლო ყურნაღებსა ჭ მქვრალთა ჭ გხლან-
დელ იმათ. ყურნაღებსა ჭ მქვრალთა, გნახვო
რომ იმათში საშინელი დიდი განსხვავებია...
ასე, გონება გვან ისხება, ასეც ძალიდატა-
ნებით, ენა გონებასთან განვითარდება, სწავ-
ლას დიდი დრო ყნდა.

დაგვაცადეთ. თუთან ჩუენ გვაქუს გუელში
გამოსატყლი ქართულის ლიტერატურის
გამშქსნიერება. ოღონდვი «ცისკრის» რედაქ-
ციამ მიიღოს ღონე, შეშქვობა, მაშინ ნახვო
რომ ორი ჭ სამი კარგნი მქვრალნი მოგვ-
გვრიან ორსა ჭ სამსა სხუა კარგთა მქვრალთა,
ესენიც თავისის მხრით სხვებს დაჰბადვენ...
ღ—მაშინ კეთილად წავა სექმე.

«უ. ზეზენოვს შეუნიშნავს სიმრავლე პოლექსეთა და იმათი
ნაყოფიერება, ასე, რომ 12 «ცისკრის» წიგნებში დაუთვლია
57 ლექსები, მაშინ, როდესაც პროზაიკურ სტატიებს სულ
არის 15; რომ ქართველები უფრო ელცვან ლექსების წერას,
მინამ პროზას; უცვრს თუ როგორ უძლებს, ითმენს და გე-
ლიდამ არ აედებს «ცისკრის» ამისი გამოძეგში, რომელ-
საც არა აქუს არაა ღონისძიება და შეშქვობა, და რამე-
ლიცა უქონლობისაგამო. უკეთესის წარმოებისა, ჰებჭღავს
უგარებისა; უნიჭო პოლექსები ჩაუთვლია მესცვრების
რეცეგში.»

სრულებით საფუძველიანია ეს შენიშნუ-

ღებ. მართლად, რა არის ეს დაყოველთაო
გარი ყნაჭო მოღვესეებისა? რათ გვინდა,
რა სარგებლობას გვაძლევენ იმათი ცლანქი
ქ ყუაზრო ღექსები?... გვსურს გვასიამო-
ვნონ ბუღბუღებრი ჰსტეშნით მსოფლიოთ იმ
მომშტეშნოთა, ნაზი ყურები რომ აქეთ.

«უ. ბერძენოვი ჰქაიებს საუკეთესოდ (ამაზე სწესს გეოან-
სქეპი) ამ ღექსებსა: თ. ალ. ტაგეგეჟის წილანისა: «თხა და
შელა»; უ. სხეულოვის «გამოსაღმებისა»; უ. გერესელოვის
«ბუღბუღსა»; უ. მელობელოვის «ლომის სასიყვაროსა»;
უ. გერესელოვის წილანისა: «გარი და ბუღბუღი»; თ. ალ.
ტაგეგე. «წვესა»; ბ. ევ. ჯანდეროვის «სამღურაჲს კაბა-
სიის შამე»; თ. რ. უ. ე.-სა ღექსებსა: მაგრამ მოძაღუ-
ბულ ღირსებას აძლევს განსწესებულ თ. ნიკოლოზ ბარათა-
შვლის «ქართუშლით ღამქრობის ვაგესზე»; ბესარიონ გაბა-
შვლის «მესამასსა და ბაიასსა»; კოლისიგელის «უიქრსა»
და თ. გრი. ბრბელიანის «იარაღსა.»

ამათ გარდა 1858 წ. ციხარში სხუა სამაგა-
ლით ღექსებსაცა გჰპოვებთ, მაგ. «ჩემს დას ეუ.»
«მწირი» ჰ სს. ყ. ბერძენოვი მოვალე იყო
ყოველი ნიჭიერი წამოგება გაერჩია ჰ
დაეფასა, რომ ვაჟ. ვაკე. წამვითხველითა
ცხადად დაენახათ, რომ ჩუშნაცა გვეყვანან
ბუქვინები, ღერძანტოვები...

მაგრამ რათ არის იშუათი ჩუშნაში პრო-
ზაიკური შწერალი?

ქართული პოეზია ყუფრო განვითარებულია
მინამ პროზა. ღექსებს ჰსწერენ მსუბუქად,
მარტივად, ცხოველად; ყოველი სიტყუბსტის,
თამაშობს. პროზადა ჩუშნი არის, მძიმე

მოუდრეკელი, ზნელი, უბოლუო, სიცოცხლე მოღებუელი, ცივი, მაშინ როდესაც ქართული ენა შერბევი ზ საამოა. მხოლოდ ერთ ზუძეს გხედავთ გარდა დიქციონარისა. რა მიზეზია რომ არ გვიგონებთ პირობა?

თუ გუარი ჭორმა გვაქვს ენისა: ს ა ლ მ თ ო წ ე რ ი ლ ი ს ა ზ ს ა ე რ ო (სახელო).

ჭორმა ს ა ლ მ თ ო წ ე რ ი ლ ი ს ენისა საკუთრად არ არის ძარყული ჭორმა ქართულის ენისა. საღმთო წერილი გადმოღებულია სიტყვა სიტყვი ზგონი ენიდან. ამიტომ რომ არ შეიძლება ნებისთი თარგმანი დუთის სიტყვისა. ამასობაში კი უნებლიეთ შემოგვეშარა შიგა-შეგა რომელიმე ჭორმაცა ზგონის ენისა. სულთნნი მაშინ განსაკუთრებით სწერდნენ მიხედვით ამ წერილის ჭორმით, ზ არავინ მოიფიქრა გარდესკალით ეს ჭორმა თავიანთ სიტყვაში საერთო ენაზე. ამიტომ ეს ჭორმა დარჩა ჩვენამდინ უცულებელი პირობაში.

ჭ ო რ მ ა ს ა ე რ ო ენისა სრულებითარმეგუარება საღმთო წერილის ჭორმასა. საერთო ენით ლაპარაკობდა ხალხი, სწერდნენ მოღიქსები ზ სხვა მწერალნი, მეფენი, მსაჯულნი. საერთო ენა განვითარდა: დამტკიცებულია სახსოვარები გვიწევია თვალწინ. როდესაცა შეიმოსნენ ჩვენში ყოველი

საგრო სწავლა, წერილები ჰ მწერდნენ, მაშინ შეგუწრნენ მხოლოდ მიმდღეულნი მონასტრებში სამღთო სწავლა ჰ სულიერ მამათ წერილები. ყუანსკნელ საუკუნეებში მრავალნი ერისკანნი სწერდნენ ყურო საღმთო წერილის ჭორმით, ჰ მცირე ოდენ, ისიც მოღოქსენი, საგროს ენით. მოღოქსენი არ მოწყვეტილან ჰ ეს არის მიხეზი რომ ჩქსნი პოეზია ყურო განვითარებულია მინამ პროზა.

ეხლანდელი ემაწვილ ვაცები ორ წყალ შეა არიან. იმათ არ იციან რომლის ენით სწერონ: საღმთო წიგნყრის ჭორმით, თუ შეჰქმნან პროზა საგრო ენაზე. ჰგრძნობენ საღმთო წიგნყრის ენის სიმძიმესა ჰ ყრგებობეს, ჰ მსთანვე შიმობენ წერესა საგროს ენის ჭორმით. ამიტომაცა აგრე-რიგათ არეინ სწერს პროზით, ჰ ვინცა რა დასწერა სული სხუა-ჰ-სხუა ენით. მაგ. «მუჰა» დაწერილია ეხლანდელი წმინდა ქართულის(საგრო) ენით. «ყსარ ებლო ცბიერება...» (თ. დ. ციციშვილისა)—საღმთო წიგნყრის ენით, «ჰამოეტს» ორივე ამ ენებში წილია ყბევს.

გამძქსნიერებული პროზა შესაძლებელია მხოლოდ საგრო ენაზე. საღმთო წიგნყრის ჭორმაზე ვი, ვინდ ორ ათასს წელიწადს ყოველდღე გამოიცემოდეს ორიათასი წიგნი

მაინც ვიდეკ პროზა იოტის თდენ ვერ წავა
წინ: ამიტომ რომ, როგორც ვიძუთ, ამისი
ქორძემა სრულყოფითი არი მაყდგება ესონ-
დელის ჩესნ ენას ქორძეხსა. სეჭაროა რომ
პროზა, პოეზიაა აწერებოდნენ ერთის
ენით. მაშინ დაწინაურდება ლიტერატურა.

ეს ცვლილება შეუძლიან მოახდინოს
მხოლოდ კრიტიკეს. ამიტომ კრიტიკა მოვა-
ლეთ პროზა დაყენოს ერთ გზაზე, ესე იგი
ჩაყდვას იმას სავრო ენა ჰ იმისივე შექმ-
ნებით ეს ენა გავითაროს.

მაგრამ თუ. ბერძენოვი სრულყოფითი არის
ანბოხს პროზაიკურ მწერალთი სელოტეკეს
მიხედვით; არის ანბოხს ქართულთი პროზას
სელოდვ სვედრზე; არი განსაზღვრავს, რომელი
განვითარებას ხრისსზე დვას პროზა, ჰ რამ-
დენად წინ წახწია 1858 წ. პროზამ ლი-
ტერატურა. მხოლოდ განახილვებს სტატეებს
ჰ ღირსებისადებრი მწერალთი ვალძისა ზესებს
იმით ნიჭიერებასა, ანუ ენას ცოდნას(?).
თუკანსენელი თუ. ბერძენოვი იხუროვებს, რომ
სახოვადოვბამ შეესრულეთოს „ტ. სვრას“ რე-
დაქტასა ღონისძიება, რომელითგდაც დაუყდ-
ნებუთია წარმოტება თურნალოსა.

ჩესნას მართი გ. ლესხადებთ თუ. რედაკ-
ტორს ვერესელოძეს ბედლობასა დაუცხოთ-
მელი პრობისაჲს, რომელსეცა თუკეთესად

დაფასებს ჩამოსვლით, & ამხიანავე ურჩევთ
 მოიძიონ ორი, ან ერთი მანც ამხი-
 ნატი რომ უკეთ წავიდეს ურ-
 ნატი, თორე თუან მანცის ამ მძიმეს
 სიმცში დიდ გუჭარდება & თუ უკრე-
 სკობე ამ ჩუპა რჩევს აღსრულებს, დრო-
 წმენსყოფი უნდა იყოს, რომ საზოგადოებ-
 არ დაზოგავს შემწეობას. —

ჯიჯრ. არდაზიანი.

10 ივლისს 1859 წ.
 ცეცხლისა.

სსსა და სსსა ანბანი.

— ცუდი ის, დღესაცა მხანს კვლეა მხარეულებსა. ყოველი, ყველესდ სჯერ-
თველორში მცხოვრებთან იცის მიზეზი ამ
მხარეულებსა: ყოველი, ყველეს, რომ
აღერა რამდენი წყლოწადი რუსეთსა აქვს
ბრძოლა აღმოსავლეთის შთის ხელთან.
ორმოც ზე ათი წყლოწადი მეტა იღვრებოდა
სისხლი ჩქარას გარდა, ყოველი მგონებდა
რომ ამ ბრძოლის არ ექნებოდა დასასრული,
დასასრულის მოგონი ბოლო ამ ძველს სჯე-
მეს ზე დედა ვერხია ქვეშე ჩქარას დიდს
მეულის გვეგში, კახიას ზღვიდგან ვიდრე
კახარდამდენ. ვინ იყო ამის მიზეზი? ყმა-
წვილიმაცა იცის ესა.— სეკტემბრის 4-სა,
დამრუდა ქალაქს ცუდი, წანამდგარი
ჩქარას მხედრობისა, გამარჯვებით, სჯერ-
თველოს სეკტრელი, მოადგილე დიდს მე-
ფისა ვნაში აღიქმანდრე ბარათანსკი, რომელი-
მანა ვისცემდა ვიდრე ქ. მგტრბურის
წანამდგარი ლეკოა შამილი. ამ დღეს დიდი
მოძრაობა იყო ცუდი ის, დიდნი აუ მატ-

რანი, მაღალნი თუ მღაზნი, კაცნი თუ დედა-
 კაცი, ყოველი სიხარულით მიიწრაფიდა
 ნათლუხისაგან, სადაც ქალაქში შემოსავლის
 აღივს იყო განგებ შედგენილი მოქალა-
 ქეთაგან პატარსაგან, შინა, მშვიდსად
 აღიყუდეს კარგისა, რომლისა თავს იდგა
 ანგელითა სმეტვ ფრთებისა მექონე ჭ,
 რომელსდა ეჭირა ცაღს გელში ყველი-
 თაგან შემდგარი გვარგინი ჭ მეორეს გელ-
 ში რტო ხსა. ქვეშ, შემოსავლის აღივს
 იყო გაშლილი ძრუდის ფარით ფანდში,
 რომელსგდა ეყრა უმრავლესი სხვა ჭ სხვა
 კეთილი სურნელიანი ყველითა. კარგნი
 ატრუვე იყო განშვენებული ფოთლებთაგან,
 აღმოსავლეთის მხრივ იყო ზედ წარწერილი
 ვარყის ასოებით; დამორჩილებულს აღმოსავ-
 ლეთის გვერდისა სოლო დსავლეთით იყო
 ზედ წარწერილი «მმდლითგინი მოქალა-
 ქენი» ჰარველის, ზედ წარწერილის თავს,
 იყო ღერბი კნაზისა, რომელსგდა ეწერა
 სხელი მისი. სადაც გსავლელი გზა იყო,
 იქ ყოველგან ხანები სავსე იყო მაყურებელ-
 თაგან. სოლოს თვრამეც სათხედ ზარბაზნის
 სმამ მეტებითა გვამართ მოახლოვება
 კნაზისა ჭ ამ დროს ყოველითა თვრანი
 მიქცეულ იქმენ გზისკენ. შინაის ცოცხალი
 მოძორებით, მიგებენ ქალაქის ბოლიცაის

მეისტერი ჭ კომენდატი ქალაქისა, რომელი-
თაც მართვეს რომორტი, კეთილმდგომარეობისათჳს ქალაქისა. რა მოახლოვდა გარე-
თან, აქ ჩამო'ცა ცხენითგან სდარა მოახსენეს
შესხმა, ერთმა მოქალაქეთა მხრავ ჭ მეორე-
მან, მრთელის ხელის მხრივ, რომლისა
დასრულების თჳს თორმეტთა წ'ვრილი ქალია
მოქალაქს სსუა ჭ სსუა შ'შეყნაგრი სურნელი-
ანნი გუგუილები. აქედან ანება შემოზმანება
ქალაქში, რომელსაცა მიზღვედა ხელის
ყრას მხედრით ჭ ზურნას დაკვრიოთ. რა მო-
ახლოვდა სიონის სიძლიერის, აქა ჩვეყულები
ჩამძნდა გველეხი'ში, სდარა გადაუხდა მარ-
კლისი, სტერთველით გვზარბოხმან, რომე-
ლიმანცა წ'არსოქუა შესხმა. — შემდგომს რა
მოახლოვდა, თამაშმოვას ქარგაღის წ'ან
მეიდანს, აქ წ'არუდგა ჟარი. ზღოა ნამეს-
ტრისა გაივსო ხელისთ, ხსყუიერის
წ'ოდებითა, სმხედროთი, თუ სამოქალაქითი.
საღამოშედ ქალაქი იყო განმშუშნებულთი
ჩამჩირალებით. —

— შესამეს დღეს, კნაზის აღიქსანდრე
ზარიატანსკის შემოზმანებასა, სტერთველით
კეთილმდგომარეობითა გაუგეთეს ზღოი, სდარა
მოწვეულთ აქვან მოაქლნი. აღწ'ერა ამ
ზღოისა აქნების მომცეპულთ. მხოლოდ
ვიტყვიოთ ამს, რომ უკეთესის მოთხოვნა

აღარ შეიძლება სტატისტიკის კეთილ-
შობილობა, რომელიც იქნება პაციენ-
ტებზე პედაგოგიკურ გავლენასთან და, რომ-
ელიც არა ზოგჯერ ამ გვარს შემოხვევი-
სათვის არის ზედმეტი.

ჴ.

შ ე ს მ ა, წარმოადგენს ყოველდღეობა-
დღეობის სტატისტიკის გვარისათვის
გვარის მიერ, ყველა კნაბის, გვარისათვის ნამე-
სტრის, სიონის სტატისტიკის შესწავლისათვის.

4-ს სტატისტიკის 1859-ს. წ.

უბრალოდ ყინვალის კნაბი!

სადღესასწაულის დღეს ამას წმინდის კეთილ-
შობილობის დღის კნაბის აღესასდრეს წმინდი-
სა, დღესასწაულისათვის ყველიდმსახურებისათვის
გვლამწიფის ჩვენის იმპერატორის აღმ-
საღრე ნიკოლოზის ძის საცლის წოდებისათვის,
და საცლიდან შენის საცლისათვის, მესამეობით
აქალი დამოუკიდებელი დღესასწაულისათვის, და წარ-
მართულობით დღესათვის. ესე, რადგან მსმელითა

შოგა, გეოღენ ზ კელოდ უმეცესა მძვობის
 მეოვრობითი დამორხილება, — გონიერებით ზ
 სიკეთით, სიბრძნით ზ მაჲსტერეცხოვრებით, სიგვა-
 რულობით ზ დიდ სულაობით, — დამორხილება ღაღთა,
 ზ მეუნაღებრთა იესელთა კაცებისათა, ზ მათის
 აღმოცეგობისა, ზ ამაღ მოწყმეხის წინამძღო-
 ჲელის უგმედ ჰებერბაჲ, რომელთაც, ესოდენ
 დიდხანს, ესე იგი, თუდა სუთის წლის გზელი-
 ლობასა შინა, უცესლითა ზ სძლითა წინააღუდგე-
 ბოდა, ყოველითა ღობისსიყებით მოზიდულთა ძლი-
 ერობათა, მსედართ მოაგართა ზ მსედრობათა ჩუქს-
 თასა; ესრედ შოგალი დახანია სიხსლი თჳსდა
 შედგომილთანი ზ ჩუქსნიცა. ჟი! არა ამაღ მას
 დღესა შინა ვეალობდათ ეკლესიითურთ სიკეთესა
 წინასწარმეცეგეგლის მეფის დავითისსა: ყუჲლმან
 ძალი ერსა თჳსსა მოიცეს. ყუჲლმან აკურ-
 თხორს გრი თჳსი მშვიდობით. (ფსალ. 22
 მუს. 10.) აღებასა გედენის უთისასა შეუდგენ
 დამორხილება შოგალთა განმორებულობაცა მათთა
 შინა მცხოვრებთა ეროანი, ზ დასრულებითი დამ-
 სობაცა დიდხანს თავმოუდრეკელის წინამძღო-
 ჲლისა მათისა.

ერთი ესე, რაოდენსამე გვაძეუსარება ჩუქს,
 ყამსა ყოვლად სიღვესასწულოსა დღისა ამის
 წმიდის ალექსანდრეს ნეესკის მოსილგისასა,
 რომელ აღარა გვაძეუნდა ჩუქს იმედი გაცხილვე
 შენ სპუჲლ ჩუქსსა, მსედართ მძღვანო, ძლევა

შემოსილო, დამორჩილებულთა ჩაწისა, ჭ დათის-
ცნისა; არამედ სიფიარულისაჲმერ თქუცნისა
ღ უფროსი ამა ქუცყესის უმთავრესი ქალაქისადმი,
სადგა გჳსცნობრებით ხუცს, მუნ გეყოლოა ცნისა,
მოიწყოაჲ, რათა მსიარულ გვეო სსსიამოვნოათა
ჰამბათა ამით: რამელ შეტეობილ არს ცვემდ
მეცრი—ჩანაცვი (*). დღესა მს დილით აღი-
ანაჲ მეცყის სარბანათა ქუცილმან აუწყა მლოდ
კანდვიმეულსა ქალაქსა დიდისა საქმისა სრულ
ყოფა; ჭ მამის უკვე დამტეოცებით უწყებულ
იქმნა შენიცა ხუცსადმი სწრაფად მოსვლა.

მე წარვიდე წინაშე მისსა ჭ მონი ვან-
ვასწორი (სათა. თავი. 25. მუს. 2.) მსაქუა
ოდესმე დმორბან რომლისაჲ დამორჩილებისა.
ნეტარ იყვენ მშვიდობის-მყოფელნი, რამეთუ
იგანი მედ დუთისად აწოდნენ (სათ. თავი. 5
მუს. 9,) აუწყა ერთა თვსთა სიფიარელმან მსო-
ლოდ პობილმან მემან დუთისამან, — შეწყენითა
დუთისათა, მუნ წინაშეცა მგდართ მმდებან
მცნო, ვანსწორდნენ ჭ მოიდრეგნენ მთანი, ჭ
შენ დამძუდე არა მშვიდნი, დამორჩილად არ და-
მორჩილებულნი, ჭ მეცნის ჭეაჲ მეუბრეოდ.
ღ უკეთუ ოდესმე, და ვისმე, მამა აწ შენიცა
საკუთრად გეჰსამამის გეკითხოს: მშვიდმა
არს შემოსულა შენი, ჭ სმინონ მახისად: მშვი-

(*) ჩანაცვი. ცუდმოწმუნეობით აღვსებული.

ღობა (1. მეფე თავი. 16. მუს. 4.) ზ შენ გე-
გუთნის აღსაქმადი სასარგებო სეგარებისა—

გილოცო შენ უბე, მსეღროთ მძღუანო, მამი-
ცო ზ დიდ სულო, ვჰსედაფთარა თავსა ზედა შენსა,
ასაღოთა ძლევა შემოსილგებითა ნიშანთა (*), გი-
ლოცო ყოვლითა სულითა დიდთა ზ დიდებულთა
საქმეთა შენ მიერ სრულ ყოფილთა, დიდთა ზ
ხინებულებითა ძლევათა, რომელნიცა შეეძამსიეს
შენ,—გილოცო შენ უმწვერვალესა ყოვლითა
გულითა. გეთილმობილო ზ გეთილსულო, მძუ-
ღობის მეოფელო ამა ქიეცნისა, არა მოაგალოთა
დღეთა შინა, ესოდენ მოაგოსა სრულ მეოფელო.

მოსარულ გართ უბეტილმოსურისა გელმწი-
ფისათჳს, რომელიცა შენ მიერ მსიარულ იქმნა,
მოსარულ გართ მამულისათჳს, რომელმანცა მოი-
ნოგა ასაღნი მოაგალ რიცხვედნი ემანი,—მოსარულ
გართ საქართველოსათჳს, რომელიცა ესოდენ მოა-
გლად ვნებულ ყოფილ არს; ზ აჲ შენ მიერ
განსვენებულ ზ დამძღებულ არს; დასასრულსა
შინა მოსარულ გართ მართლ მაღიებლობითის
ეტილესისათჳს, რომელიცა აჲ შექონ არს სასო-
გნისა, მოინათვოს თჳსდა ასაღნი სულიერნი მუ-
ღონი.—

(*) ლავრთა—ლავრი არის ღაფნი, რომლისაჲცა ზგოთა
ყოთლებითურთ, ძველია ღრთა შინა შემასენიდან გვირგე-
ნის სახედ, და იყო ნიშნად ძლევის გვირგვინისა, ძველთა
ჴელა ძლევა შემოსილისა მესგართ—მძღუანთაჲს.—

მსიარულებისათხა წინადვე გჰსედავთ, ვითარ
მეგორცსლად ზ გრცლად განცხადდნობან, ზ იწ-
ყოზენ მომდ. ნარეობასა ახლნი, მდინარენი ზ წყა-
რონი სიმდიდრისა ზ კეთილდღეობისანი ამა
ქვეყანასა შინა, როძელსაცა უჩვენი შენ განსგე-
ნება ზ კეთილ მოქმედება;—ვითარ მოსწრაფე-
ზულად, განკეთილებულად, ზ უმაჰროებასა შინა
იქმნებიან გჴანი შიმოსელისანი; ვითარ განიფი-
ნებიან ზ აღეგავდებიან ვაჭრობა ზ ყელოსნობა;
განგლის საშუალ გჴისა ზრძნეული, ზ მტკიცე
მოქალაქობითი განსწეობილება, — ჭეშმარიტი სუ-
ლიერი სარწმუნოებითი განათლება, ზ წყნარი
ნათელი, ქრისტეანობითა კეთილ მოქმედებათანი,
განაცისკროვნებენ, წინაჲე მიუწთომელთა, სიმაღ-
ლისა ზ სიღრმისაგამო, მათა ზ ყეობათა. —
ფრიადისა მსიარულებითა წინადვე გგოდნობთ,
ვითარადცა გუღს მოდგინებითი მეცადინეობა შენი
მსურველეთა ღოჯგათა თანა მდბაღთა ეპტელისის
მოსამსახურეთასა შესრულებს დამორჩილებასა
გონებათა ზ გუღთა მათ თესლთასა, როძელნიცა
დამორჩილებულ არიან ძალითა საჭურველისათა.

ხუჭნ ვილოჯგვდით ზ ვილოჯგვთცა მჴუღო-
ბისა ზ განსგენებისათჴს, კეთილ დღეობისა ზ
კეთილმდგომარეობისათჴს იფერიის მსარისა ზ
ეპტელისისათჴს. ვილოჯგვდით მონიჭებისათჴს
მღეფათა შენდა. მკნეო კნიაზო, ზ ყოგლისა

ქრისტეს მოყვარის ჩუწნისა მსედრობისადმი. —
 აჲ ჩუწნე შევსწირავთ მადლობასა ღმერთსა მონი-
 ჭებულთა ძლევათათჳს, ზ ასლად ვიმედროთჳ
 მას რათა, მტკიცე ჰყოს კეთილის მოუფელობითნი
 შედგომილებანი ამა დიდებულთა ძლევათანი. —

ნათარქმნი თ. გრ. ზავრატიონ მუხრანსკის-მიერ.

— — —

მ დ ლ ე გ ე ლ თ წ ი ნ ა მ დ ღ ვ ა რ ს.

ვ ა ლ თ ა

გაგებაო! დაჰკრა სიათმან
 დასასრულის შენის ზედისამ;
 დღეს დანიღვიდა დასასრულის
 უამმან კეთილის ხვედრისამ!
 გშეგნის იშვებდე, იღოხენდე,
 მიეცემოდე განცხრომას,
 ფუფუნებასა მიენდე,
 ზენას უკლენდე გალოზას!..
 გუშინ არ იყო ძლიერს ნისლს
 გარეშოეცვა ევ შიანი,
 სიკვდიდ მომაკვდავს ვით მიღრწნილს
 დაგეხრებოდენ ძირს ფრთიანი!
 ნავი ევ შენი ხვედრისა
 შავსა ზღვას მიმოცურავდა,
 ზედ ფარდა გარეგნობისა
 ვითა მანტია ჰბურავდა!
 დღეს სხივი მზისა შენზედან
 გაეღვიოთ გამოხრწყინდების;
 დღეს დავით ცკბილად ჩანგზედან
 ცათადმდე დანიდიდების;
 ზ დღეს არწივი ორთავით

მაღალთა მოებთა შენ შორის
 თვისს ყუვლებით დაჰჴრინავს
 წინათ სიკეთის მოძიხრობი...
 დღეს დიდმან მამამ იგერთა
 მიგიღო თვსდა შჯლათა;
 დღეს შეუერთდი იმ ერთა,
 ვინცა დიდობენ დიდათა.
 ბჴენი განიღო დღეს ხვედრის,
 შეიქმენ ჩუქნი მმა დღესა,
 ჩანგხედ ვამკობდეთ შეშვენის
 გმირთხედ გმირს ამის მიჴეხსა!...
 ზე შენ, ჴე გმირო! მოკვდი,
 მოკვდ დიდების სავანეს,
 მოუთმენელად მოგელთით,
 ვითა ჩუქნს მფარველს საყვარელს.
 აღტაცებასა მოსული
 ზე სიხარულით აღვსილი,
 შენსა წინაშე ისწრაფის
 მოხუცი, ყრმა თუ ყმაწვილი!
 წინ ფიანდაზად გიშლიან
 მადლობას კეთილთი გაუთისას,
 უძრავლესთი ყვავილთი გიფრიან
 თუთი გრძნობით მოკრეფუკლისას.
 მთას თავისუფლად დღეს მწეემსი
 ამოებს სამწესოს, ღიადად ვაღს,
 ზე მწეემსი მნახვე ამისი
 ცად მიძარო გრძნობით დავლოცავს.

შენის წყალობით გლეხ-კაცი
 დღეს მყუდროებით განცხრება;
 შენის წყალობით მოხუცი
 სიმხნეს მოიძეებს, ახლოცება.
 დღეს შენ აჩუქე მშობელსა
 პირმშო ასული, ძმა, შვილი;
 დღეს გლოცს ყოველი თვის მსხველსა,
 სიხარულითა აღვსილი.
 ძმისა მოჭგვარე ძმა თვისი,
 დიდისა ხნითგან ტყვედ ქმნილი,
 ზ იყო ღირსი ვინც ვისი
 შექმნე ღირსებით აღვსილი.
 დღეითგან დავალი ღიღინით
 მუნ, სადა კრძალოვით ვიდოდით,
 მუნ განვაცარებთ დღეს ღვინით,
 მტერთაგან სადაც ვშიშობდით.
 თითოი. ვაჩვენებთ ჩუწნთ შვილთა
 შენგნით შემოყვლის დაღესტანს,
 რა შვილი ნახავს დღეთ ცკბილათა,
 შენათს ზე ღოცავს მიიტანს.
 მიწის მოსავალს გლეხ-კაცი
 დღეითგან ყხვად იხილავს.
 ყშიშრად დავალს დიასი,
 სახლისთჳს სარჩოს იზიდავს
 ვიდრე აქუს კავკასს სსენება,
 მუნ ბრწყინავს შენი სჯელი...
 ვინ არ გაქებდეს გმირთ-გმირთ

საქმისა ამის მსმენელი!
 დღეს მოიხდა კავკასიან
 თჳს თავით რიდე შენს წინა,
 დღეს მოგიხარა თავი მან,
 შენთ ჯელითა ქვეშე იდგინა.
 ბუნებით მკუდრი, მაღალი,
 გარს ამპარტავნად დაჰყურებს,
 შენდა სახსოვრად გმირთ-გმირო,
 შულის შუით მეგლად მსახურებს.
 აღტაცებასა მოსული,
 სუსტი მგოსანი მე შენი,
 სუსტს ჩანგსა დავძლერ ტკბილ გრძნობით,
 შენის დიდების მომღვანი.
 როს შუღნი ნახვენ იმ აღივს,
 სად მანნი მამაჲმანი,
 ვერა ჰპოვებდეს რა ბანაკს
 შეჭმუხვნით ჰსჭკრეტდენ მათი მთანი—
 იქ ამ ჩემს შენსკად გალობას
 მოიგონებენ, ამხელოვნ;
 იქ ამ შენს დიდსა დიდებას
 მთებთ შუა გრძნობით დამღერენ!...

ი. კერესელიძე.

სსუა და სსუა ანბგაი.

კნიაზის აღექსანდრე ბარიატინსკის შემობმანება ქალაქს
ცფილის. საქართველონ კეთილშობილო ბალი. კ.

შესმა, წარმოთქმული ყოვლად უსამღუდელოესის საქარ-
თველოს იგზარსოსის ევსევის მიერ, ჟამსა კნიაზის, კავკა-
სიის სამეცტნიკის, სიონის სობოროსა შინა შევსლისას.

ნათარგმნი თ. გრ. მუხრანსკისა.
მღვდელთ წინამძღვარს. ი. კერესელიძისა.

გელი მოსწერდება

1859 წელსა.

ქ. ცფილისში, ქართულის ეურზლის «ცისკრის» რედაქ-
ციაში, კუციას, კერესელიძის საკლებში.

ფასი ერთის წლის გამოცემისა, ქ. ცფილისში გაუ-
გზავნულად ექუსი მანეთი, სოლო შინ მიწოდებით ანუ სსუა
ადგილებში გაგზავნით: შუდი მანეთი თეთრი ფული.